

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1968

Πρὸς τὸ
Β. Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν
Διεύθυνσιν Μορφωτικῶν Σχέσεων
Διὰ τὴν Ἑποπτικὴν Ἐπιτροπὴν
τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου
Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν
εἰς Ἀθῆνας (*)

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω πρὸς ὑμᾶς ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1968, τὸ δεύτερον τῆς θητείας μου ὡς διευθυντοῦ τοῦ ιδρύματος τούτου. Ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ταύτης (1966-67) πεπραγμένων ὑπέβαλον πέρυσι διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 28 Α/1 ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου 1968 ἐγγράφου μου, δι' ἣν ἡ καθ' ὑμᾶς Ἐπιτροπὴ ἠδόκησε νὰ μοὶ ἐκφράσῃ τὴν ἄκραν εὐαρεσκίαν αὐτῆς (πρακτικὸν ὑπ' ἀριθ. 89 ἀπὸ 6 Μαρτίου 1968). Εἰς τὴν πρώτην ἐκθεσιν ἀνέπτυξα τὰ οὐσιώδη προβλήματα τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐπὶ τῶν ὁποίων περιιττεῖ σήμερον νὰ ἐπανέλθω. Θὰ ἦτο πάντως, νομίζω, χρήσιμον, ἐὰν ἡ παροῦσα δευτέρα ἔκθεσις ἀνεγινώσκετο ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν πρώτην, διὰ νὰ σχηματισθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν πληρεστέρα ἀντίληψις τοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ιδρύματι ἐπιτελουμένου ἔργου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1968 τὸ Ἰνστιτούτον δὲν συνήντησεν εὐτυχῶς τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀντιμετωπίσει κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, μολονότι ὥρισμένα σοβαρώτατα ζητήματα ἐξηκολούθησαν νὰ παραμένουν εἰσέτι ἄλυτα, ὡς εἶναι π.χ. τὸ ζήτημα τοῦ ἀκινήτου τῆς Ρώμης, τὸ ζήτημα τῆς ριζικῆς ἀνακαινίσεως τῶν ἐν Βενετίᾳ ἀκινήτων τοῦ Ἰνστιτούτου πρὸς ἀξιοποίησιν αὐτῶν, τὸ μισθολογικὸν καὶ συνταξιοδοτικὸν ζήτημα τῶν ἐπὶ συμβάσει ὑπαλλήλων του, τὸ ζήτημα τῆς αὐξήσεως τοῦ προσωπικοῦ του κ. ἄ., περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὑποβάλω προσεχῶς εἰδικὸν ὑπόμνημα. Εἶναι πάντως ἰδιαίτερος εὐχάριστον ὅτι ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἔργου μου ἔσχον, ὡς πάντοτε, τὴν εὐγενὴ καὶ πρόθυμον συμπαράστασιν ἐκ μέρους πάντων τῶν ἀρμοδίων, ἰδιαίτερος δὲ τῶν τοῦ καθ' ὑμᾶς Ὑπουργείου καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ διπλωματικῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶμαι λίαν εὐγνώμων. Τοιοῦτοτρόπως ἠδυνήθην νὰ συνεχίσω ἀποτελεσματικῶς τὸ ἔργον τῆς συστηματικῆς ἀναδιοργανώσεως καὶ τῆς εὐρύθμου καὶ ἀποδοτικῆς λειτουργίας τοῦ Ἰνστιτούτου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου ἐνταῦθα ἐπρογραμματίσα καὶ ἐπωμίσθην καὶ τὸ ὁποῖον ἐλπίζω νὰ μοῦ δοθῇ ὁ χρόνος νὰ ὁλοκληρώσω — τοῦλάχιστον

(*) Κοινοποιήσις: 1) Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν. 2) Ἑλληνικὴν Β. Πρεσβείαν Ρώμης. 3) Ἑλληνικὸν Β. Προξενεῖον Βενετίας.

εἰς τὴν πρώτην του καιρίαν φάσιν — ἐντὸς τῶν προσεχῶν ἐτῶν. Κατωτέρω ἀναγράφω συστηματικῶς τὰ κατὰ τὸ ἔτος 1968 ἐπιτελεσθέντα, ἀκολουθῶν τὸ σχῆμα καὶ τὴν κατάταξιν τῆς περυσινῆς μου ἐκθέσεως.

Α'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

1) Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Ἰνστιτούτου ἤρχισαν εἰσερχόμενα εἰς ὁμαλώτερον δρόμον. Οὕτε τὸσον τεράστιον ἔλλειμμα εἵχομεν, ὅσον κατὰ τὰ δύο προηγούμενα ἔτη, οὕτε συνεπῶς ἐξητήσαμεν ἔκτακτον οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν.

2) Ἐκ τῆς ἐκποιήσεως τοῦ ἐν Λιβόρνῳ καὶ ἐν ὁδῷ Ufficio dei Grani ἀριθ. 6 οἰκοπέδου τῆς παλαιᾶς Ἑλληνορθοδόξου Κοινότητος, πραγματοποιηθείσης τὴν 2 Ἰουλίου εἰς ἐκτέλεσιν παλαιότερας ἀποφάσεως τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰσπραχθῆ τὸ ποσὸν τῶν 12.500.000 λιρῶν Ἰταλίας. Τὸ ποσὸν τοῦτο, κατὰ τὴν ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1968 (ὑπ' ἀριθ. 92) ἀπόφασιν (παράγρ. 3) τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς, θὰ διατεθῇ πρὸς ἔναρξιν τῶν ἔργων ἀνακαινίσεως εἰς τὰ ἀποδεδειγμένα ἀκίνητα τοῦ Ἰνστιτούτου ἐν Βενετίᾳ. Οὕτω, διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν μισθωμάτων αὐτῶν, θὰ δημιουργηθῇ πάγιον πρόσθετον εἰσόδημα, τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζει τὴν συντήρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοιμητηρίου Λιβόρνου, περὶ οὗ κατωτέρω. Περὶ τοῦ τρόπου χρηματοδότησεως τῶν περαιτέρω ἀνακαινιστικῶν ἔργων θὰ διαλάβω εἰς εἰδικὸν ὑπόμνημα.

3) Κατόπιν διαφόρων πιέσεων καὶ διαπραγματεύσεων πρὸς τοὺς ἐναπομένοντας ἀκόμῃ ἐνοικιοστασιακοὺς μισθωτὰς τῶν ἐν Βενετίᾳ ἀκινήτων τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐπετύχομεν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὴν αὐξήσιν τῶν μισθωμάτων κατὰ τὸ ποσὸν τῶν 800.000 περίπου ἰταλ. λιρῶν. Δυστυχῶς ἐν Ἰταλίᾳ διατηρεῖται εἰσέτι ἐν ἰσχύϊ τὸ ἐνοικιστάσιον, παρατεινόμενο διαρκῶς, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἐξώσωμεν αὐτούς.

Β'. ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΑ ΕΡΓΑ

1) Τὰ ἐν τῷ παρηπλεῦρος τοῦ Ἰνστιτούτου τριωρόφῳ ἀκινήτῳ (Castello 3419) διαμερίσματα τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου ὀρόφου, ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο μέχρι τοῦδε ὡς γραφεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Β. Προξενείου Βενετίας καὶ κατοικία τοῦ Προξένου, ἐκκενωθέντα διὰ τῆς λύσεως τῆς μισθώσεως ἐκ μέρους τοῦ Προξένου κ. Κ. Βάσση πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς εὐρυχωρότερα διαμερίσματα, ἀνεκαινίσθησαν καὶ ἐξεμισθώθησαν εἰς ἰδιώτας, πλὴν τοῦ ἐνὸς διαμερίσματος τοῦ πρώτου ὀρόφου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγκατεστήσαμεν τὸν ἐφημέριον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ἵνα ἔχῃ εὐπρεπεστέραν καὶ ἀνεωτέραν κατοικίαν. Πρὸς τοῦτο μετετρέψαμεν αὐτὸ ἀπὸ γραφείου εἰς κατοικίαν, κατασκευάσαντες λουτρόν καὶ μαγειρεῖον. Τὸ δὲ διαμέρισμα, ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο μέχρι τοῦδε ὡς κατοικία τοῦ ἐφημερίου (Castello 3423A, β' ὄροφος), ἐπεσκευάσαμεν ἐπίσης καὶ ἐξεμισθώσαμεν, καθὼς καὶ τὸ ὑπερκείμενον αὐτοῦ διαμέρισμα τοῦ τρίτου ὀρόφου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐρειπωθῆ καὶ παραμείνει ἀμίσθωτον ἀπὸ ἐτῶν.

2) Ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Vincenzo Passaro ἐξεπονήθησαν μελέται ριζικῆς ἀνακαινίσεως δύο εἰσέτι ἀκινήτων τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰ ὁποῖα κατωρθώσαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διὰ δικαστικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐπιμόνων διαπραγματεύσεων νὰ ἀπελευθερώσωμεν τελείως διὰ τῆς ἐξώσεως τῶν ἐνοικιοστασιακῶν μισθωτῶν, ἧτοι τῆς ἐν Castello

3484 διωρόφου οίκιας καὶ τῆς ἐν Castello 3414 - 15 μεγάλης τριωρόφου οίκιας. Ἐλπίζομεν ὅτι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος θὰ ὑπάρξῃ ἡ δυνατότης τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐπιβαλλομένων ἀνακαινιστικῶν ἔργων καὶ τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν δύο σημαντικῶν τούτων ἀκινήτων πρὸς αὐξήσιν τῶν προσόδων τοῦ Ἰνστιτούτου.

3) Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν τοῦ Campo dei Greci ἐπεσκευάσαμεν τὰς δεξαμενὰς πετρελαίου καὶ ἀντικαταστήσαμεν ἐξ ὀλοκλήρου τὸν κεντρικὸν ὑδροσωλήνα, συνολικοῦ μήκους 45 μέτρων, ὁ ὁποῖος εἶχε διατηρηθῇ ἐκ τῆς ὑγρασίας εἰς πολλὰ σημεῖα, ἔνεκα ἀσυγγνώστως πλημμελοῦς κατασκευῆς τῶν ἐκτελεσάντων κατὰ τὸ 1956 - 58 τὴν ἐπισκευὴν τοῦ Campo.

4) Εἰς τὸ παρὰ τὴν Φλαγγίνειον κτήριον τοῦ Longhena (Scoletta) ἐξετελέσαμεν ὠρισμένας ἐργασίας εὐπρεπισμοῦ, χάριν τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Μουσείου καὶ τοῦ κοινοῦ τῶν συνεδρίων καὶ διαλέξεων. Οὕτως ἐπεσκευάσαμεν καὶ ἐχρωματίσαμεν τὴν ἐκ τῆς πλημμύρας τοῦ 1966 βλαβεῖσαν εἴσοδον καὶ τὸ κλιμακοστάσιον, ἀνεγείσαμεν τὴν ἐπένδυσιν τοῦ ἐν τῇ εἰσόδῳ προσκυνηταρίου, ἄνωθεν τοῦ ὁποῖου εὐρίσκεται τοποθετημένη ὠραία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (Φοβερά Προστασία), ἀντικατεστήσαμεν τοὺς ἐκ τῆς χαλᾶς διατηρηθέντας παλαιούς ἐγχρόμους ὑελοπίνακας τῆς μεγάλης αἵθουσας τῶν διαλέξεων (Aula) καὶ κατεσκευάσαμεν βαθυκύανα παραπετάσματα εἰς τὰ δέκα μεγάλα παράθυρα αὐτῆς διὰ τὴν συσκότισίν της κατὰ τὴν διαρκείαν τῶν προβολῶν ἐν ὧρα διαλέξεων.

5) Εἰς τὸ κτήριον τῆς παλαιᾶς Φλαγγινείου Σχολῆς, ἔνθα σήμερον στεγάζεται τὸ Ἰνστιτούτον, συνεχίσσαμεν τὰ ἔργα ἀνακαινίσεως, ἥτοι ἐχρωματίσαμεν τὸ ἰσόγειον αὐτοῦ (εἴσοδον, γραφεῖον θυρωροῦ καὶ αἴθουσαν ἀνάμονῆς), καθὼς καὶ τὴν τραπεζαρίαν τῶν ἐρευνητῶν καὶ τὸ ἐντευχτήριο τοῦ δευτέρου ὀρόφου, τὸ ὁποῖον ἐκοσμήσαμεν καὶ με μεταβυζαντινὰς εἰκόνας τῆς συλλογῆς μας. Ἀνακαινίσσαμεν ἐπίσης καὶ ἐχρωματίσαμεν τὴν πρόσοψιν τοῦ κτηρίου, ἣτις ἐκ τῆς ὑγρασίας εἶχεν ὑποστῇ σημαντικὰς φθορὰς καὶ προδιέθετε δυσαρέστως τὸν ἐπισκέπτην. Πρὸς τοῦτοις, εἰς τὴν ἐν τῷ ἰσογείῳ αἴθουσαν ἀναμονῆς ἐτοποθετήσαμεν τὴν μεγάλην ξυλίνην βιβλιοθήκην, ἣτις εἶχε παραχωρηθῇ πρότερον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Β. Προξενεῖον καί, κατασκευάσαντες εἰς αὐτὴν θυροφύλλα καὶ κλειθρα, ἐξησφάλισαμεν τὴν ἀποθήκευσιν τῶν μελλοντικῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου, δεδομένου ὅτι ἡ ἀπὸ θῆκη τοῦ τρίτου ὀρόφου ἔχει ἤδη ὑπερπληρωθῇ.

6) Συνεπληρώσαμεν τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν διαμερισμάτων τῶν ἐρευνητῶν εἰς ρουχισμὸν, σκεύη, μικροἐπιπλα κλπ.

7) Εἰς τὸ ἐν Castello 3423A δεῦτερον διαμέρισμα τοῦ τρίτου ὀρόφου, ἔνθα σώζεται (ἡχρηστευμένον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν) παρεκκλήσιον τοῦ ποτὲ μοναστηρίου τῶν Ἑλληνίδων καλογραιῶν, ἐπεσκευάσαμεν τὴν τρουλλοειδῇ στέγην.

8) Ἐπεσκευάσαμεν καὶ ἐπεχρυσώσαμεν τὴν ὠραίαν ξυλόγλυπτον βάσιν τῆς Παλαιολογείου εἰκόνης τῆς Θεοτόκου, ἣτις κατὰ παλαιὸν ἔθος ἐλιτανεύετο ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Κοιμήσεως (15 Αὐγούστου). Τὸ ἔθος τοῦτο ἀνεβίωσεν ἐφέτος, κατόπιν διακοπῆς πολλῶν ἐτῶν.

Γ'. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Συνεχίσθη καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ τακτοποίησις τῶν ὑπηρεσιακῶν φακέλων καὶ ἐγγράφων τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰ ὁποῖα παρέλαβον ἀταξινόμητα, ἡ συστηματικὴ κατα-

γραφὴ τῶν βιβλίων, σκευῶν καὶ ἄλλων κινητῶν ἀντικειμένων τοῦ Ἰνστιτούτου, διὰ τὰ ὁποῖα, ὡς ἔγραψα καὶ ἐν τῇ περυσινῇ μου ἐκθέσει, δὲν εὔρον κατηρητισμένα εἰδικὰ βιβλία. Ἡ ἐργασία αὕτη θ' ἀπαιτῇ χρόνον εἰσέτι καὶ συντελεῖται τμηματικῶς. Δυστυχῶς, ἐλλείπει προσωπικοῦ, ἡ μοναδικὴ γραφεὺς τοῦ Ἰνστιτούτου εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐκτελῇ συγχρόνως ἐργασίαν πρωτοκολλήσεως καὶ δακτυλογραφήσεως τῶν ὑπηρεσιακῶν ἐγγράφων, δακτυλογραφήσεως τῶν ἐπιστημονικῶν κειμένων, λογιστικὴν ἐργασίαν, ὡς καὶ χρῆναι βιβλιοθηκαρίου καὶ ταμίου. Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως ἠναγκάσθη κατ' ἐπανάληψιν νὰ προσφύγω εἰς τὴν βοήθειαν καὶ αὐτῶν τῶν φιλοξενουμένων ἢ νὰ ἀναθέσω ἀντιγραφικὴν ἐργασίαν εἰς κατάλληλα πρόσωπα, ἐπ' ἀμοιβῇ. Ἠγόρασα ἐπίσης μαγνητοφωνικὴν συσκευὴν ὑπαγορεύσεως τῶν ἐπιστολῶν, ἡ ὁποία βοηθεῖ σημαντικῶς εἰς τὴν ταχύτεραν διεξαγωγὴν τῆς ἀλληλογραφίας. Ἡ ἐπέκτασις τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ αἱ συνεχῶς αὐξανόμεναι ἀνάγκαι του ἐπιβάλλουν τὴν ὁπωσδήποτε ἐνίσχυσιν τοῦ ἀνεπαρκοῦς προσωπικοῦ του.

Δ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

Εἶναι δυσχερὲς νὰ ἐκθέσωμεν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὸν κατὰ τὸ 1968 ἀπολογισμὸν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Ἰνστιτούτου, διότι τοῦτο ὑπῆρξεν εὐρύτατον καὶ πολὺ-πλευρον. Θὰ περιορισθῶμεν λοιπὸν εἰς τὰ κυριώτερα.

1) *Ἐ ρ ε υ ν η τ α ί.*— Κατόπιν προτάσεώς μου, ἡ ὕλη τοῦ ὑποτρόφου ἐρευνήτοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ἀριστείδου Στεργέλλου παρετάθη δι' ἀποφάσεως τῆς καθ' ὑμᾶς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ ἓν εἰσέτι ἔτος, ἥτοι μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1969, ἵνα δυνηθῇ οὗτος νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ὑπ' αὐτοῦ παρασκευαζομένην διδακτορικὴν διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Τὰ δημοσιεύματα τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦς κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα*». Πράγματι, ἡ προπαρασκευὴ τῆς ἐργασίας ταύτης, τὴν ὁποίαν παρηκολούθησα καὶ παρακολουθῶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἐπροχώρησε λίαν ἱκανοποιητικῶς. Ὁ κ. Στεργέλλης, ἀφοῦ ἐπεράτωσε τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου του, ἐργασθεὶς μεθοδικῶς εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Βενετίας καὶ τῆς Παδοῦς (ἐξ ὧν τὸ ἀρχεῖον τῆς Curia Vescovile ἦτο τελείως ἀνερευνήτον ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς, τὸ δὲ Archivio Antico τοῦ Πανεπιστημίου οὐδέποτε εἶχεν ἐρευνηθῇ συστηματικῶς) καὶ συγκεντρῶσας 97 ὅλους τίτλους ἀγνώστων εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ Legrand πονημάτων τῶν ἐν Παδοῦι Ἑλλήνων σπουδαστῶν καὶ πολλὰς ἀγνώστους βιογραφικὰς περὶ αὐτῶν πληροφορίας, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς διατριβῆς του, ἡ ὁποία ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἀποπερατωθῇ ἐντὸς τοῦ πρώτου ἑξαμήνου τοῦ 1969· αὕτη θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Στεργέλλης παρακολουθεῖ καὶ ἐφέτος τὰ ἐν τῇ ἐνταυθα Σχολῇ Παλαιογραφίας μαθήματα τοῦ δευτέρου ἔτους. Ἐπίσης συνέγραψεν ἄρθρον περὶ Ἰωάννου Κωτουνίου, τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὸν 5ον τόμον τῶν «*Θησαυρισμάτων*», ἐργάσθη δὲ καὶ διὰ τὴν κατάταξιν τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐλέγξας καὶ σφραγίσας τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν δωδεκαετίαν προσκτηθέντα βιβλία καὶ σημειώσας ἐφ' ἑκάστου τούτων τὸν ἀντίστοιχον ἀριθμὸν εἰσαγωγῆς. Τέλος, ἐβοήθησε τὸν Ἰταλὸν φιλόλογον κ. Guido Sala πρὸς μετάφρασιν εἰς τὴν ἰταλικὴν τῆς «*Ἀσάλευτης Ζωῆς*» τοῦ Κ. Παλαμᾶ.

Κρίνομεν καλὸν νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ἐκ τῶν δύο προηγουμένων ὑποτρόφων ἐρευνητῶν τοῦ Ἰνστιτούτου, τῶν ἀπελθόντων κατὰ τὸ 1967, τοῦ μὲν πρώτου, τοῦ κ. Γεωργίου Πλουμίδη, ἡ διδακτορικὴ διατριβή, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Τὸ βενετικὸν τυπογραφεῖον τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Πάνου Θεοδοσίου (1755 - 1824)*», ἐνεκρίθη ἤδη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (εἰσηγητὴς ὁ καθηγ. κ. Ἀπόστ. Βακαλόπουλος) καὶ εὐρίσκεται ὑπὸ ἐκτύπωσιν, τῆς δὲ δευτέρας, τῆς δεσποινίδος Χρυσάνθης Μαλτέζου, ἡ διδακτορικὴ διατριβή, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ὁ θεσμὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βενετοῦ βαλίου (1268 - 1453)*», ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς καθηγητοῦ κ. Δ. Ζακυθνοῦ καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐγκριθῇ καὶ ὑπὸ τῆς Σχολῆς καὶ θὰ δημοσιευθῇ. Ἀμφότεροι οἱ ὑπότροφοι οὗτοι τοῦ Ἰνστιτούτου διατηροῦν πάντοτε στενοὺς μετὰ τοῦ ιδρύματος δεσμοὺς συνεργασίας, βοηθοῦντες παντοιοτρόπως αὐτό, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι, εἰς τὸ ἔργον του καὶ καθοδηγούμενοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰς περὶ αὐτὸ μελέτας των. Εἶναι εὐχάριστον ὅτι καὶ εἰς τὸν 5ον τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων» δημοσιεύονται ἐργασίαι ἀμφοτέρων, ἐκπονηθεῖσαι ἐν Βενετίᾳ τῇ ὑποδείξει μου.

Διὰ διαφόρους λόγους δὲν κατέστη ἐφικτὴ ἡ ἔλευσις κατὰ τὸ 1968 νέων ὑποτρόφων ἐρευνητῶν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον. Κατόπιν ὅμως τῆς ἐπιτυχίας, εἰς τὸν προσφάτως (κατὰ τὸν παρόντα μῆνα) ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διεξαχθέντα διαγωνισμόν, δύο νέων ὑποτρόφων ἐρευνητῶν, ἀναμένεται ἡ ἐντὸς τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1969 προσέλευσις τούτων. Ὑπάρχει δὲ ἐλπίς ὅτι θὰ ἔχωμεν καὶ ἑτέρους δύο νέους ἐρευνητὰς κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1969, ὅτε ἀπεφασίσθη ἤδη νὰ προκηρυχθῇ νέος διαγωνισμός.

2) Φιλοξενούμενοι καὶ ἐπισκέπται. — Οὐδέποτε ἄλλοτε τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον ἔσχε τόσο πολλοὺς καὶ τόσο ἀποδοτικῶς ἐργασθέντας φιλοξενούμενους ὥς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Οἱ δι' ἀποφάσεων τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς προσκληθέντες καὶ ἐλθόντες ὥς φιλοξενούμενοι εἰς τὸ Ἰνστιτούτον Ἕλληνες εἰδικοί ἐπιστήμονες πρὸς διεξαγωγὴν διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τῆς εἰδικότητός των ὑπῆρξαν οἱ ἀκόλουθοι: α) ὁ κ. Ἐρρῖκος Μοάτσος, δικηγόρος καὶ ἱστοριοδίφης, β) ὁ κ. Ἰωάννης Χασσιώτης, διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ βοηθὸς τῆς ἑδρας τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων, γ) ἡ δεσποινὶς Μαρία Χαιρέτη, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ὑπάλληλος τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, δ) ὁ κ. Νικόλαος Οἰκονομίδης, διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων καὶ συνεργάτης τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν τοῦ Βασιλικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν, ε) ἡ κυρία Ἐλισάβετ Ζαχαριάδου - Οἰκονομίδου, διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ συνεργάτις τοῦ αὐτοῦ Κέντρου καὶ ς) ὁ κ. Νικόλαος Παναγιωτάκης, ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἄρτι ἐκλεγείς ἑκτακτος καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Κατωτέρω ἐκθέτομεν τὰ κυριώτερα τῶν ὑφ' ἐνὸς ἐκάστου ἐπιτελεσθέντων.

α) Ὁ κ. Ἐρρῖκος Μοάτσος, ἐργασθεὶς ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ τρίμηνον (4 Ἀπριλίου - 30 Ἰουνίου), ἡσχολήθη κυρίως μὲ τὴν μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν ἐξήκοντα περίπου ἀνεκδότων ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ μεγάλῃν καὶ ἱστορικὴν μονὴν τοῦ Ἀγκαθίου, ἀποκειμένων εἰς τὸ Παλαιὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας (18/15,

φάκ. 176, 177, 178). Τὰ ἔγγραφα ταῦτα, τὰ πλεῖστα τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, λατινιστὶ ἢ ἰταλίστῃ γεγραμμένα, τὰ ὁποῖα τυγχάνουν καὶ τὰ ἀρχαιότερα γνωστὰ ἔγγραφα τῆς ἀνωτέρω μονῆς, ὁ κ. Μοάτσος ἀντέγραψεν ἐπιμελῶς, ἐδακτυλογράφησεν (εἰς σελίδας 110) καὶ ἠδρετηρίασεν. Ὑπολείπεται, διὰ νὰ καταστοῦν ταῦτα ἔτοιμα πρὸς δημοσίευσιν, ἡ τελικὴ ἐπεξεργασία καὶ ὁ σχολιασμός των. Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ κ. Μοάτσος εἰς προσεχῇ ἔλευσίν του ἐνταῦθα. Πρὸς τούτοις ὁ κ. Μοάτσος ἐξήτασεν ἐκ τοῦ εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἀποκειμένου ἀρχείου τοῦ Δουκὸς τῆς Κρήτης τὰς δεσμίδας 53 καὶ 54, περιλαμβανούσας ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὰς κρητικὰς οἰκογενεῖας τὰς φερούσας τὴν κρητικὴν λεγομένην εὐγένειαν. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα περιέχουν σπουδαίας γενεαλογικὰς καὶ βιογραφικὰς πληροφορίας διὰ σημαντικὰς κρητικὰς οἰκογενεῖας. Τὰς εἰδήσεις ταύτας θὰ καταγράψῃ καὶ θὰ ἐπεξεργασθῇ ὁ κ. Μοάτσος ἐν Ἀθήναις τῇ βοηθείᾳ τῶν μικροταινιῶν τῶν ὡς ἄνω δεσμίδων, τὰς ὁποίας ἐπρομηθεύθη. Τέλος, ὁ κ. Μοάτσος ἔλαβε μικροταινίας διαφόρων ἄλλων μεμονωμένων ἐγγράφων καὶ κωδίκων, τὸσον τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, ὅσον καὶ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, τὰ ὁποῖα, καθὼς ἐξηκριβώσεν, παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μεγαλονήσου. Εἶναι βέβαιοι ὅτι πάντα τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Μοάτσος ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς Βενετίας, θὰ ἀξιοποιήσῃ οὗτος κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον, δεδομένου ὅτι εἶναι καλὸς γνώστης τῆς κρητικῆς ἱστορίας καὶ κάτοχος πολυτίμου συλλογῆς ἐντύπων καὶ χειρογράφων ἀναφερομένων εἰς αὐτήν.

β) Ὁ κ. Ἰωάννης Χασιώτης, διαμείνας ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ ἐξάμηνον (ἀπὸ 5 Μαρτίου μέχρι 26 Αὐγούστου), ἐργάσθη ἐντατικῶς καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου ὄχι μόνον δι' ἰδίας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἀλλὰ καὶ χάριν τοῦ Ἰνστιτούτου, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀναδιοργάνωσιν αὐτοῦ τὸσον εἰς τὸν ἐπιστημονικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸν διοικητικόν τομέα. Οὗτος ἐβοήθησεν ἡμᾶς εἰς τὴν νέαν ταξινόμησιν τῆς βιβλιοθήκης, τὴν συγκρότησιν τοῦ φωτογραφικοῦ ἀρχείου, τὴν ὁργάνωσιν τῆς διαθέσεως τῶν δημοσιευμάτων, τὴν ἀποδελτίωσιν τοῦ εὐρετηρίου Καβάκου, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν διεκπεραίωσιν ἐπείγουσας γραφειοκρατικῆς φύσεως ἐργασίας κλπ. Ἡ συμβολὴ του αὕτη, ἔνεκα τῆς εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἱκανῆς πείρας του, ἀλλὰ καὶ τῆς μεγάλης ἀνάγκης τοῦ Ἰνστιτούτου λόγῳ ἐλλείψεως προσώπου, ἐπιθυμῶ νὰ ἐξαριθμῇ ἰδιαιτέρως. Θὰ ἠυχόμην, ὅπως ὁ κ. Χασιώτης ἔλθῃ καὶ δι' ἕτερον ἐξάμηνον, διὰ νὰ παράσχῃ ἐκ νέου διὰ τὰ ζητήματα ταῦτα βοήθειαν, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἄλλος μέχρι σήμερον φιλοξενούμενος οὐδ' ἐρευνητὴς ἠδυνήθη νὰ παράσχῃ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἡ συντελεσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Χασιώτη ἐν Βενετίᾳ (ἀρχεῖακὴ ἔρευνα ἀφ' ἐνὸς καὶ ἐπεξεργασία τοῦ συλλεγέντος ὕλικου πρὸς σύνταξιν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἀφ' ἑτέρου) ὑπῆρξεν ἀξιόλογος. Ἐχων ἤδη ἐργασθῇ ἐπὶ ἐξάμηνον (1967-68) εἰς τὰ ἰσπανικὰ ἀρχεῖα τῆς Μαδρίτης καὶ τοῦ Simancas πρὸς συγκέντρωσιν ἀνεκδότου ὕλικου περὶ τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ δεῦτερον ἡμῖς τοῦ 16^{ου} καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, ἠδυνήθη νὰ συμπληρώσῃ ἐνταῦθα τὰς ἐρεῦνας του ταύτας, συλλέγων νέον ὕλικόν ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, τοῦ Museo Civico Correr καὶ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, ὡς καὶ ἐκ τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας.

Ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων Βενετίας ἠρεύνησε συστηματικῶς τὰ ἀκόλουθα:

α) Capi del Consiglio dei Dieci - Secreta: 1) Τὰ Registri V, IX, X, XI καὶ τὰς

δεσμίδας (filze) ὑπ' ἀριθ. 13-16 καὶ 19· 2) Dispacci dei Rettori κλπ., τοὺς φακέλους (buste) 255, 285 - 287, 292, 295, 296, 300, 301 καὶ 306· 3) Miscellanea codici ἀριθ. 110. β) Senato Secreta: 1) τὰ Registri τῶν Deliberazioni ὑπ' ἀριθ. 77, 78 καὶ 80 καὶ τὰς δεσμίδας 40 καὶ 41· 2) Dispacci . . . Napoli, filza 2 καὶ Dispacci Roma, filza 8· 3) Provveditori da terra e da mar, τοὺς φακέλους 728 - 731· 4) Senato Mar, τὰς δεσμίδας 43 - 52 καὶ 54, ὡς καὶ τὰ ἀντίστοιχα Registri· γ) Collegio: 1) Relazioni, τὰς δεσμίδας 83 καὶ 84· 2) Risposte di Dentro, τὰς δεσμίδας 2 - 10· δ) Duca di Candia, τὴν δεσμίδα 54· ε) Archivio proprio Contarini, τὸν φάκελον 14· στ) Archivio proprio Grimani, τοὺς φακέλους 1, 3 καὶ 55 - 57· ζ) Archivio proprio Pinelli, τοὺς φακέλους 1-2.

Ἐκ τοῦ Museo Civico Correr ἠρεύνησε συστηματικῶς τὸ ἰδιωτικὸν ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας Doná dalle Rose (φάκ. 136, 153, 154, 216, 231, 327, 417, 420, 452, 479 καὶ 489). Ἐξήτασεν ἐκ τοῦ ἀρχείου Morosini Grimani τοὺς φακέλους ὑπ' ἀριθ. 389β, 455, 459, 532 καὶ 568. Ἐξήτασεν ἐπίσης τοὺς ποικίλης προελεύσεως φακέλους: Cod. Cicogna ὑπ' ἀριθ. 636, 1439, 2547, 2585, 2763, 2835, 2843, 3053, 3466, 3558.—Mss. Doná, provenienze diverse Cod. 906.—Miscell. provenienze diverse 376.—Mss. provenienze diverse 396, 658, 2298.—Cod. Correr A'. 7.4.—Ἐκ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ἐμελέτησε τοὺς κώδικας Ital. VII, ἀριθ. 7596, 7609, 7791, 8354, 8382, 8532, 8852 - 8854, 8881 - 8883.—Ἐκ δὲ τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας ἠρεύνησε συστηματικῶς μὲν τὰ Registri 134, 188 - 196 (ἦτοι τὸ δεύτερον Μητρώον καὶ τὰ Capitolari τῶν ἐτῶν 1558 - 1739) καὶ τοὺς δύο τόμους τῆς Mariægola (πρωτότυπον καὶ ἀντίγραφον), ἐν σπουδῇ δὲ τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν ἀρχιεπισκόπων Φιλαδελφείας τοῦ 16ου - 17ου αἰῶνος.

Τὸ ὥς ἄνω ἐν Βενετίᾳ συλλεγὲν ὕλικόν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἐκ τῶν ἰσπανικῶν ἀρχείων συγκεντρωθέν, ὁ κ. Χασιώτης ἐχρησιμοποίησε πρὸς σύνταξιν ἐκτενοῦς ἱστορικῆς ἐργασίας ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἐπαναστατικαὶ κινήσεις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κυπριακοῦ πολέμου (1568 - 1576)*», τὴν ὁποίαν ἔχει ἤδη ἐτοίμην πρὸς ἐκτύπωσιν. Παρεσκεύασεν ἐξ ἄλλου τὴν ἐκδοσὶν ἀγνώστων γραμμάτων τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Α' (1639) ἀναφερομένων εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς Κρήτης καὶ ἀνευρεθέντων ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας. Ἡ ἐργασία αὕτη θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν 6ον τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων». Τέλος ὁ κ. Χασιώτης, ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τοῦ Μουσείου Correr, συνέταξε μελέτημα ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ ἐπανάστασις τῶν Χιμαριωτῶν στὰ 1570 καὶ ἡ ἄλωσις τοῦ Σοποτοῦ*», δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», τόμ. ΙΖ' (1968), σ. 265 - 276.

γ) Ἡ δεσποινὶς Μαρία Χαιρέτη, διαμείνασα ἐπὶ μῆνα μόνον (ἐνεκα ὑπηρεσιακῶν ὑποχρεώσεων) ἐν Βενετίᾳ, ἠδυνήθη κατὰ τὸ σύντομον τοῦτο διάστημα νὰ συμπληρώσῃ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀπὸ πολλοῦ παρασκευαζομένης διδακτορικῆς διατριβῆς περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ κατὰ τῶν Βενετῶν μεγάλης ἀποστασίας τοῦ 1363 - 64 καὶ τῶν ἐπακολούθων αὐτῆς μέχρι τοῦ ἔτους 1367. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰργάσθη εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα καὶ εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην. Εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα ἐξήτασε τὰς ὑπ' ἀριθ. 23, 25, 29 καὶ 48 δεσμίδας τῆς σειρᾶς τοῦ Δουκὸς τῆς Κρήτης, καθὼς καὶ τοὺς φακέλους τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης τοὺς ἀντιστοιχοῦντας εἰς τὰς ἀνωτέρω χρονολογίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφωτογράφησεν

ἔγγραφα τοῦ Antonio Bresciano καὶ τοῦ Nicolò Da Milano. Ἐφωτογράφησεν ἐπίσης ὑλικὸν ἐκ τῶν σειρῶν «Misti del Consiglio dei Dieci» καὶ «Capi del Consiglio dei Dieci». Εἰς δὲ τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην ἠρεύνησε καὶ ἐφωτογράφησε τοὺς ἀκολούθους περὶ τῆς ὥς ἄνω ἀποστασίας διαλαβόντας ἀνεκδότους χρονολόγους: Caroldo (*Ital.* VII, 128a = coll. 8639), Zorzi Dolfen (*Ital.* VII, 794 = coll. 8503), Enrico Dandolo (*Ital.* VII, 102 = coll. 8142), Andrea Corner (*Ital.* VI, 286 = coll. 5985), N. Trevisan (*Ital.* VII, 519 = coll. 8438) καὶ G. Zancarnolo (Brera AG X. 16). Ἐπίσης ἐμελέτησεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ ἔντυπα σπάνια μὴ ὑπάρχοντα ἐν Ἑλλάδι. Ἐξ ἄλλου ἢ δις Χαιρέτῃ ἀντέβαλεν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τὸ κείμενον τῆς ἀπογραφῆς τῶν ναῶν καὶ μονῶν τῆς Κρήτης κατὰ τὸ ἔτος 1635 (A.S.V., Consultori in Jure, φάκ. 482), τὸ ὁποῖον ἤρχισε δημοσιεύουσα τμηματικῶς¹. Τέλος προσέτρεξεν εἰς τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα πρὸς συμπλήρωσιν ὁρισμένων στοιχείων τῆς ἀνακοινώσεως, τὴν ὁποίαν ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν (βλ. κατωτέρω, σ. 232*) νὰ παρουσιάσῃ ἐνταῦθα (3 Ἰουνίου) εἰς τὸ πρῶτον Διεθνὲς Συνέδριον «Βενετία καὶ Ἀνατολή» τῆς Fondazione Cini. Ἡ δεσποινὶς Χαιρέτῃ, ἔχουσα ἤδη ἱκανὴν πείραν τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων τῆς Βενετίας, ὡς διατελέσασα κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπότροφος ἐρευνήτρια τοῦ Ἰνστιτούτου, ἠδυνήθη ν' ἀξιοποιήσῃ κατὰ τὸν καλῦτερον δυνατὸν τρόπον τὸν βραχὺν χρόνον τῆς ἐνταῦθα φιλοξενίας της.

δ) Ὁ κ. Νικόλαος Οἰκονομίδης παρέμεινεν ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ τρίμηνον (14 Ἰουλίου - 13 Ὀκτωβρίου) καὶ ἐργάσθη πρὸς δύο κατευθύνσεις. Πρῶτον, πρὸς μελέτην καὶ ἀποδελτίωσιν ἀπροσίτων ἐν Ἑλλάδι ἰταλικῶν δημοσιευμάτων ὡς πρὸς τὰς περὶ τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς πρώτης μεταβυζαντινῆς ἱστορίας παρεχομένας ἐν αὐτοῖς πληροφορίας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἠρεύνησε συστηματικῶς τὰς σειρὰς τῶν περιοδικῶν «Archivio Veneto», «Atti della Società Ligure di Storia Patria», «Giornale Linguistico», «Bibliofilia», «Studi Italiani di Filologia Classica» καὶ ἕτερα ἐλάσσονος σημασίας, καθὼς καὶ πολλὰ αὐτοτελῆ δημοσιεύματα σχετιζόμενα πρὸς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Βενετίας καὶ τῆς Γενούης· ἐκ πάντων τούτων ἀπεκόμισεν ἄφθονον καὶ ἀξιόλογον ὑλικόν. Καὶ δεύτερον ἐργάσθη πρὸς ἀνίχνευσιν τῶν ἐνδιαφερόντων τὰς ἐρεῦνας του χειρογράφων εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Βενετίας. Καρπὸς τῆς ἐργασίας του ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐπίσημάνσις ἀγνώστων ἐγγράφων τοῦ 14^{ου} - 15^{ου} αἰῶνος (οἷα π.χ. ἀνέκδοτος ἐγκύκλιος τοῦ Βησσαρίωνος (1464) σχετικὴ πρὸς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων Σταυροφορίαν, ἰδιωτικὰ ἔγγραφα περὶ Δυρραχίου, Κερκύρας κλπ.), καθὼς καὶ κειμένων καθαρῶς βυζαντινοῦ ἐνδιαφέροντος μεταξὺ τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης (ὡς π.χ. ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου Κοσμᾶ περὶ Βογομίλων, κείμενα ἀγιολογικά, ἐπιστολαὶ βυζαντινῶν λογίων κ. ἄ.). Τὰ κείμενα ταῦτα πρόκειται ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενον διαφόρων ἐπὶ μέρους δημοσιευμάτων τοῦ κ. Οἰκονομίδου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον (περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Ε' Παλαιολόγου, 1390) δημοσιεύεται ἤδη εἰς τὸν 5^{ον} τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων». Ὁφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ

1. Βλ. Μ. ΧΑΙΡΕΤΗ, Ἡ ἀπογραφὴ τῶν ναῶν καὶ τῶν μονῶν τῆς περιοχῆς Χανίων τοῦ ἔτους 1637, «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμ. ΛΓ' (1968), σ. 335 - 388.

κ. Οικονομίδης, ὡς μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς (ταμίας) τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν, προσέφερεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰνστιτούτου πολυτίμους ὑπηρεσίας διὰ τὴν προπαρασκευὴν καὶ διοργάνωσιν τῆς ἐν αὐτῷ συνελθοῦσης κατὰ Σεπτέμβριον Συνόδου τῆς ἐν λόγῳ Ἐνώσεως, περὶ ἧς θὰ διαλάβωμεν κατωτέρω.

ε) Ἡ κυρία Ἐλισάβετ Ζαχαριάδου - Οἰκονομίδου (σύζυγος τοῦ προηγουμένου), φιλοξενηθεῖσα κατὰ τὸ αὐτὸ τρίμηνον χρονικὸν διάστημα, ἠτύχησε νὰ ἀνεύρῃ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. Prov. Div. 675c χειρογράφῳ τοῦ Museo Civico Correr τὰ κείμενα, ἐν λατινικῇ μεταφράσει, ἐπὶ ὅλων ἀγνώστων συνθηκῶν μεταξὺ τῶν ἐμιράτων τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας Aydin καὶ Mendesché καὶ τῆς Βενετικῆς Πολιτείας, ἐκπροσωπούμενης διὰ τῆς ἐν Κρήτῃ βενετικῆς διοικήσεως. Αἱ συνθηκαὶ αὗται, κλιμακούμεναι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1331 καὶ 1407, προσφέρουν πλῆθος νέων στοιχείων διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τοῦ νοτιοανατολικοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἡ κ. Οἰκονομίδου μετέγραψε τὰ κείμενα ταῦτα καὶ συνεκέντρωσεν ἐκ τῶν ἐν Βενετίᾳ βιβλιοθηκῶν καὶ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τὸ ἀναγκαῖον ὕλικόν διὰ τὸν σχολιασμόν των, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προωθηθῇ σημαντικῶς ἡ προετοιμασία τῆς ἐκδόσεως, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ εἰς αὐτοτελῆ τόμον περιληφθησόμενον, ὡς ἐλπίζομεν, εἰς τὴν σειράν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου. Εἰς τὸ αὐτὸ Μουσεῖον Correr ἡ κ. Οἰκονομίδου ἀνεῦρεν ἐν λατινικῇ μεταφράσει καὶ ἀγνωστον ἐπιστολὴν τοῦ διασημοῦ ἐξ Aydin κουρσάρου Umour Paschià πρὸς τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης, τὴν ὁποίαν ἐπίσης προτίθεται νὰ ἐκδόσῃ ἐσχολισμένην. Ἐξ ἄλλου ἡ αὐτὴ φιλοξενούμενη, ὁμοῦ μετὰ τοῦ συζύγου της κ. Νικολάου Οἰκονομίδου, μετέβη εἰς Ἀγκῶνα διὰ μίαν ἐνημερωτικὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχείων τῆς πόλεως ταύτης (Archivio Comunale καὶ Archivio di Stato). Μεταξὺ ἄλλων ἀνευρέθη καὶ δεκάς τουρκικῶν ἐγγράφων τοῦ 16ου αἰῶνος, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὰς σχέσεις τῆς Ἀγκῶνος μετὰ τὰς τουρκοκρατούμενας τότε δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ὁποῖον παρουσιάζουν τὰ ἀρχεῖα ταῦτα τῆς Ἀγκῶνος ἀπὸ ἑλληνικῆς σκοπιάς καὶ περὶ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας ὁ κ. καὶ ἡ κ. Οἰκονομίδου ὑπέβαλον εἰς τὸ Ἰνστιτούτον κατατοπιστικὸν σημείωμα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀφετηρίαν περαιτέρω ἐρευνῶν ἐκ μέρους μελλοντικῶν ὑποτρόφων ἢ φιλοξενουμένων τοῦ Ἰνστιτούτου.

ς) Ὁ κ. Νικόλαος Παναγιωτάκης διέμεινεν ἐν Βενετίᾳ ὑπὲρ τὸ τετράμηνον (ἀπὸ 21 Ἰουνίου μέχρι 2 Νοεμβρίου), κατὰ τὸ ὁποῖον εἰργάσθη ἀδιαλείπτως καὶ ἐντατικώτατα εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς πόλεως, μετὰ ἀπαράμιλλον ζήλον, μεθοδικότητα καὶ εὐστοχίαν. Δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι οὐδεὶς μέχρι σήμερον ἐρευνητῆς ἢ φιλοξενούμενος τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου εἰργάσθη ἀποδοτικώτερον αὐτοῦ, ἔσχε σημαντικώτερα εὐρήματα καὶ συνεκέντρωσεν ἀφθονώτερον καὶ ἀξιολογώτερον ὕλικόν. Ἐνεκα τῆς μεγάλης σημασίας καὶ τοῦ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος τῶν ἐρευνῶν τοῦ κ. Παναγιωτάκη, ἐκρίναμεν σκόπιμον νὰ δημοσιεύσωμεν ἐν ἐκτάσει εἰς τὸν 5ον τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων» τὴν εἰς ἡμᾶς ὑποβληθεῖσαν ἐκτενεστάτην ἐκθεσίν του. Ἐνταῦθα δὲν δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν ἢ βραχείαν μόνον περίληψιν αὐτῆς.

Ὁ κ. Παναγιωτάκης ἡσχολήθη πρῶτον μετὰ τὴν διερεύνησιν τοῦ ἀρχείου τῆς μεγάλης κρητικῆς οἰκογενείας τῶν Καλλεργῶν, τοῦ ὁποῖου ἐπέτυχε νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς τύχας. Σημαντικὸν τμῆμα τοῦ ἀρχείου τούτου περιήλθεν εἰς τὸ Museo

Correr (ἐξ υπερδισχιλίων ἐπισήμων καὶ ἰδιωτικῶν ἐγγράφων καὶ κειμένων). Ὁ κ. Παναγιωτάκης ἐπεχείρησε νὰ συγκεντρώσῃ τὰ ἔγγραφα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς δύο διαπρεπεστέρους ἐκπροσώπους τῆς οἰκογενείας κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα, τοὺς ἀδελφοὺς Ἀντώνιον καὶ Ματθαῖον Καλλέργη. Περὶ τούτων συνέλεξεν εἰδήσεις καὶ ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας. Τὰ δύο ὅμως σπουδαιότερα περὶ αὐτῶν κείμενα, τὰ ὅποια ἀνεῦρεν ἐν τῷ Museo Correr (Prov. Div. 679c), εἶναι τὸ ἐπιστολάριον τοῦ Ἀντωνίου (ἐξόχου λογίου καὶ βιβλιοφίλου) καὶ τὸ εὐρετήριον τῆς κινήτης περιουσίας τοῦ Ματθαίου (διακρινομένου ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει). Τὸ τελευταῖον περιλαμβάνει καὶ λεπτομερῆ κατάλογον τῶν ἐντύπων καὶ χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ματθαίου, τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς εἶχεν οὗτος κληρονομήσει παρὰ τοῦ Ἀντωνίου. Ὁ κατάλογος οὗτος δεικνύει τὴν εὐρύτητα τῆς παιδείας τοῦ προῶρος θανόντος Ἀντωνίου καὶ τὸν μέγαν πλοῦτον τῆς βιβλιοθήκης του. Ὁ κ. Παναγιωτάκης ἔχει σκοπὸν νὰ ἐκδώσῃ τὰ σημαντικώτερα ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου Καλλέργη τῆς περιόδου 1475 - 1579 μετὰ σχολίων, ἀκολουθῶν δέ, ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν, νὰ συντάξῃ τὴν βιογραφίαν τῶν δύο ἀδελφῶν.

Μετὰ τοὺς Καλλέργας αἱ ἔρευναι τοῦ κ. Παναγιωτάκη ἐστράφησαν πρὸς διαφώτισιν τῶν κατὰ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Χάνδακος, περὶ τῆς ὁποίας εἶχεν ἤδη ἀσχοληθῇ εἰς προηγουμένον μελέτημά του. Καὶ ἐνταῦθα τὰ εὐρήματά του ὑπῆρξαν σπουδαῖα καὶ ἐντυπωσιακά. Ἀνεκάλυψεν ἰταλικά ποιήματα γραφέντα ὑπὸ τοῦ Κρητὸς εὐγενοῦς καὶ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Vincenzo Cornaro, τὰ ὅποια καθιστοῦν νῦν πιθανώτατον ὅτι οὗτος πρᾶγματι ὑπῆρξεν ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», ἔχων ἀδελφὸν τὸν Ἀνδρέαν Κορνάρου, τὸν διαπρεπέστερον τῶν λογίων καὶ πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Χάνδακος. Ὁ Ἀνδρέας οὗτος, κατὰ τὴν κ. Παναγιωτάκην, ὑπῆρξε (καὶ ὅχι ὁ ὁμώνυμος πρωτεξάδελφός του) καὶ ὁ συγγραφεὺς τὴν γνωστὴν ἀνεκδοτὸν ἱστορίαν τῆς Κρήτης. Τοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου ὁ κ. Παναγιωτάκης ἀνεῦρε πλῆθος ἀγνωστων ἰταλικῶν ποιημάτων εἰς χειρογράφα τοῦ Museo Correr. Τὰ ποιήματα προσφωνοῦνται εἰς λογίους Κρητὰς ἢ Ἰταλοὺς, πιθανώτατα μέλη καὶ τούτους τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Χάνδακος. Ἡ ἔκδοσις τῶν ποιημάτων τούτων, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Παναγιωτάκης θα παρασκευάσῃ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ φιλολόγου κ. A. L. Vincent, θὰ προσφέρῃ σπουδαίας εἰδήσεις περὶ πλείστων λογίων μνημονευμένων εἰς αὐτά. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Παναγιωτάκης συνεκέντρωσε καὶ ἐμελέτησε πάντα τὰ χειρογράφα τῆς ἀνεκδοτοῦ ἱστορίας τῆς Κρήτης τοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου, ἅτινα ἀνεβίβασεν εἰς δεκαῆξ, ἐνῶ μέχρι τοῦδε ἦσαν ἐξ αὐτῶν γνωστὰ μόνον ὀκτώ. Ἡ ἱστορία παρέχει εἰδήσεις καὶ περὶ πολυαρίθμων προσώπων τοῦ Χάνδακος. Περὶ ἐνὸς ἐκάστου τούτων συνεκέντρωσε στοιχεῖα καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν. Ἐκ τούτων δὲ πάντων τὸν εἵλκυσεν ἰδιαιτέρως ὁ διαπρεπὴς μαθηματικὸς Φραγκίσκος Barozzi (1537 - 1604), πλούσιος τιμαριούχος τῆς Ρεθύμνης, συγγραφεὺς καὶ συλλέκτης κωδίκων, περὶ τοῦ ὁποίου συνέλεξε πολλὰς ἀγνώστους πληροφορίας.

Τέλος, ὁ κ. Παναγιωτάκης ἡσχολήθη μὲ τὴν κρητικὴν οἰκογένειαν Zeno. Ὁ Φραγκίσκος Zeno ὑπῆρξε γυναικάδελφος τοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου. Ὁ Νικόλαος Zeno, ἀνεψιὸς τοῦ Φραγκίσκου, ἡσχολήθη μὲ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Κρήτης καὶ τὴν ἄμυναν τοῦ πολιορκουμένου Χάνδακος. Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Νικολάου ὑπῆρξεν ὁ Ματθαῖος, θανὼν προῶρος ἐν ἔτει 1643, δευτερότοκος δὲ ὁ Φραγκίσκος. Ὁ Φραγκίσκος οὗτος ἐξημέτισε πρῶτον βικάριος τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης καὶ διώκησε κατ' οὐσίαν αὐτὸς τὴν ἐκκλη-

σίαν τῆς Κρήτης ἐπὶ ὀκταετίαν (1650 - 1658). Ὁ Φραγκίσκος Zeno διεκρίνεται διὰ τὴν εὐρυμάθειαν καὶ τὴν φιλολογικὴν του μόρφωσιν, ὡς δεικνύουν τὰ ἐν τῇ Μαρκιανῇ Βιβλιοθήκῃ χειρόγραφά του, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Παναγιωτάκης συνεκέντρωσε καὶ ἐμελέτησε. Ὁ Zeno ἔγινε βραδύτερον ἐπίσκοπος ἐν Capo d'Istria (1660) καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1680. Τὰ χειρόγραφα του περιήλθον μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τοὺς δύο ἀνεψιούς του, ἐξ ὧν ὁ Ἀπόστολος Zeno ὑπῆρξεν ὁ γνωστός πολυγράφος λόγιος τοῦ 18ου αἰῶνος. Τοῦ Φραγκίσκου διεσώθη αὐτόγραφος ὁ κατάλογος τῶν χειρογράφων του, ὅστις περιλαμβάνει καὶ δημῶδη ἔργα τῆς Κρητικῆς Λογοτεχνίας («Ἐρωφίλην», «Θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ», «Βοσκοπούλαν» καὶ ἄλλα), ὡς καὶ ἔργα ἀγνωσθέντα σήμερον, τὰ ὁποῖα ὁ Zeno φαίνεται γνωρίσας καὶ μελετήσας.

Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι αἱ ἔρευναι τοῦ κ. Παναγιωτάκη ἀπεκάλυψαν τὴν κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς Βενετοκρατίας ὑπαρξίν ἐν Κρήτῃ ἀξιολογωτάτης πνευματικῆς κινήσεως καὶ πολυαριθμοῦ κύκλου ἑλληνογλώσσων καὶ ἰταλογλώσσων λογίων, περὶ τῶν ὁποίων ὀλίγιστα ἢ οὐδὲν ἐγνωρίζομεν μέχρι τοῦδε. Αἱ ἔρευναι του θὰ διανοίσουν νέους ὁρίζοντας καὶ θὰ δώσουν ἀφορμὴν μελέτης πλείστον νέων θεμάτων.

Ἀλλὰ, πλὴν τῶν ὡς ἄνω Ἑλλήνων φιλοξενουμένων¹, προσεκαλέσαμεν, καθ' ἣν εἴχομεν ἀρμοδιότητα ἐκ τῆς παραγράφου γ' τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου, καὶ ξένους ἐπιστήμονας, τῶν ὁποίων αἱ μελέται ἐσχετίζοντο πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ εἰς τοὺς ὁποίους προσεφέρομεν μόνον στέγην δι' ὀλιγοχρόνιον διαμονήν. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ Ἑλληνοαμερικανὸς κ. Διονύσιος Σκιώτης, ὁ Ἀγγλος κ. Alfred L. Vincent καὶ ἡ Ὀλλανδὴ δεσποινὶς Keetje Rozemond.

Ὁ κ. Δ. Σκιώτης, διαμείνας ἐπὶ δέμητον σχεδὸν (31 Δεκεμβρίου 1967 - 24 Φεβρουαρίου 1968), συνεκέντρωσεν ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας ἄφθονον καὶ σημαντικὸν νέον ὕλικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, περὶ τοῦ ὁποίου συγγράφει διδακτορικὴν διατριβὴν ὑποβληθησομένην εἰς τὸ Harvard University τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἐν Βενετίᾳ ἐρευνῶν του ὁ κ. Σκιώτης συνέταξε καὶ μελέτημα ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ ἀνοδος τοῦ Τεπελενλῆ Ἀλῆ Πασᾶ εἰς τὴν ἐξουσίαν*», τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀποστείλῃ εἰς ἡμᾶς πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰ «Θησαυρίσματα».

Ὁ κ. A. L. Vincent, ὁ ὁποῖος παρασκευάζει κριτικὴν ἐκδοσιν τῆς κωμωδίας «Φορτουνᾶτος» τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου Φωσκόλου καὶ ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσεν ἤδη σειρὰν ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τοῦτον, εἰς τὸν 4ον τόμον (1967), σ. 53 - 84 τῶν «Θησαυρισμάτων», ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον ἐπὶ μῆνα (14 Ἰουνίου - 15 Ἰουλίου). Καρπὸς τῶν νέων ἐρευνῶν του εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ὑπῆρξε μελέτημα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Νέα στοιχεῖα γιὰ τὸ Μάρκο Ἀντώνιο Φώσκολο. Ἡ διαθήκη του καὶ ἄλλα ἔγγραφα*», τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὸν 5ον τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων».

1. Ὡς σημειωθῇ ἐνταῦθα καὶ ἡ προσφάτως δημοσιευθεῖσα μελέτη τοῦ κατὰ τὸ 1967 διατελέσαντος φιλοξενουμένου τοῦ Ἰνστιτούτου ΚΩΝΣΤ. Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Ὁ ἐν Βενετίᾳ λόγιος Κωνσταντῖνος Τριανταφύλλου (1832 - 1913), «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Στρεσοελλαδικῶν Μελετῶν», τόμ. 1 (1968), σ. 257 - 275.

Ὁ κ. Vincent ἐξ ἄλλου ἀνέλαβεν, ὡς ἤδη ἐλέχθη καὶ προηγουμένως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Νικολάου Παναγιωτάκη, τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τῶν ἰταλικῶν ποιημάτων τοῦ Κρητὸς λογίου Ἀνδρέου Κορνάρου, τὴν ὁποίαν σκεπτόμεθα νὰ περιλάβωμεν εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου. Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ κ. Vincent ἐδανείσαμεν εἰς αὐτὸν μικροταινίας ληφθείσας ἐκ τῶν βενετικῶν χειρογράφων τῶν περιεχόντων τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Κορνάρου.

Ἡ δις K. Rozemond, ἣτις συνέγραψε προσφάτως ἀγγλιστὶ μονογραφίαν περὶ τοῦ Κεφαλλήνου λογίου κληρικοῦ τοῦ 17^{ου} αἰῶνος Ἱεροθέου Ἀββατίου¹, προσεκλήθη ὑπ' ἐμοῦ εἰς Βενετίαν καὶ παρέμεινεν ἐπὶ δωδεκαήμερον (21 Σεπτεμβρίου - 2 Ὀκτωβρίου), ἵνα μελετήσῃ εἰκοσάδα ἀγνώστων αὐτογράφων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀββατίου, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψα ἐν τῷ Παλαιῷ Ἀρχεῖφ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας. Αἱ ἐπιστολαὶ παρεδόθησαν εἰς πολὺν κακὴν κατάστασιν καὶ ἡ δις Rozemond, καταβαλοῦσα ἀξιοθანυμάστους προσπάθειας, ἐπέτυχεν ὅπως ἀναγνώσῃ τὰ ἐξίτηλα καὶ ἐφθαρμένα κείμενα σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, τῇ βοηθείᾳ μου, ἥδη δὲ παρασκευάζει τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν αὐτῶν μετὰ σχολίων. Τὴν ἔκδοσιν ταύτην θὰ δημοσιεύσωμεν εἰς προσεχῇ τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων». Εἶναι, νομίζομεν, εὐχάριστον ὅτι τὸ Ἰνστιτούτον μας ἤρχισε προσελκύνον καὶ ξένους ἀξιολόγους ἐρευνητάς, εἰς τοὺς ὁποίους, ἂν μὴ τι ἄλλο, εἶναι εἰς θέσιν νὰ προσφέρῃ φιλόξενον στέγην καὶ συμπαράστασιν.

Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ σημειώσω ὅτι ἐθεώρησα χρεὸς μου νὰ παράσχω πᾶσαν δυνατὴν διευκόλυνσιν, δεχόμενος αὐτοὺς εἰς τὸ Ἰνστιτούτον καὶ καθοδηγῶν εἰς τὰς ἐρεῦνας των, καὶ εἰς Ἑλλήνας δοκίμους ἐρευνητάς ἐρχομένους εἰς Βενετίαν πρὸς ἀναζήτησιν στοιχείων δι' ἐπιστημονικὰ θέματα ἀπασχολοῦντα αὐτοὺς. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ἡ δις Ἑλένη Κακούλ δου, διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ἀνεζήτησε καὶ ἀνεῦρε βιογραφικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ Κρητὸς λογίου κληρικοῦ τοῦ 16^{ου} αἰῶνος Ἰωάννου Μορζίνου, ἡ δις Χρυσάνθη Μαλτέζου, πρῶτην ὑπότροφος ἐρευνήτρια τοῦ Ἰνστιτούτου, ἡ ὁποία ἤλθεν ἵνα μετᾶσχῃ τοῦ Συνεδρίου «Βενετία καὶ Ἀνατολή» τῆς Fontazione Cini, ἐνθα παρουσίασε καὶ ἀνακοίνωσιν (βλ. κατωτέρω, σ. 232*), ὁ κ. Παναγιώτης Μαστροδημήτρης, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος συντάσσει διδακτορικὴν διατριβὴν περὶ τοῦ Εὐβοέως λογίου Νικολάου Σεκουνδηνοῦ, ὁ κ. Σπύρος Εὐαγγελᾶτος, ὑποψήφιος διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε τὸ Κρητικὸν Θέατρον καὶ συνέγραψεν ἐργασίαν περὶ τοῦ χρόνου συγγραφῆς τοῦ «Ζήνωνος» (δημοσιευομένην εἰς τὸν 5^{ον} τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων»), προέβη δὲ εἰς ἐρεῦνας περὶ τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Γεωργίου Χορτάτη καὶ τοῦ Κυθηρίου λογίου τοῦ 18^{ου} αἰῶνος Γεωργίου Μόρμορη, μεταφραστοῦ τοῦ «Aminta» τοῦ Tasso, ὁ κ. Εὐάγγελος Λουῖζος, δικηγόρος ἐν Κύπρῳ, ὁ ὁποῖος φιλοπονεῖ ἀναστατικὰς ἐκδόσεις παλαιῶν καὶ σπανίων βιβλίων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου κ. ἄ. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις Ἑλλήνων ἐρευνητῶν, οἱ ὁποῖοι δι' ἰδίων ἐξόδων (καὶ πολλάκις καὶ διὰ προσωπικῶν θυσιῶν) ἐπισκέπτονται τὴν Βενετίαν

1. KRETJE ROZEMOND, Archimandrite Hierotheos Abbatis, 1599 - 1664, Leiden 1966.

χάριν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, πιστεύω ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον ἔχει καθήκον νὰ δεικνύῃ πάντοτε κα ἀνόησιν καὶ ἐνδιαφέρον καὶ νὰ προσφέρῃ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ πᾶσαν διευκόλυνσιν καὶ συνδρομήν.

Θὰ ἀναφέρω προσέτι ἐνταῦθα τὴν περίπτωσιν ἀπροσδοκίτου ἐθελοντοῦ συνεργάτου τοῦ Ἰνστιτούτου, τοῦ κ. Ἰωάννου Σκουλά. Οὗτος, ἐλθὼν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ συντηρούμενος ἰδίαις δαπάναις ἐν Βενετίᾳ, προσεφέρθη ἀνιδιοτελῶς νὰ ἐργάζεται ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ πρὸς ἀντιγραφὴν τῶν ληξιαρχικῶν Βιβλίων Γάμων καὶ Βαπτίσεων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, τῶν ὁποίων ἔχομεν προγραμματίσει τὴν ἔκδοσιν. Ὁ κ. Σκουλᾶς, ἐπιμελῶς καὶ εὐσυνειδήτως ἐργαζόμενος, ἀνέγνωσε καὶ ἀντέγραψε μετ' ἀκριβείας ὑπὲρ τὰς 400 συνολικῶς χειρογράφους σελίδας. Ἐθεωρήσαμεν ἐπιβεβλημένην ὑποχρέωσιν νὰ προσφέρωμεν στέγην τοῦλάχιστον εἰς τὸν πολῦτιμον τοῦτον συνεργάτην κατὰ τὰς τελευταίας ἑβδομάδας τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς του (διότι κατὰ τὰς πρώτας ἐπέμενε ἀποκρούων τὴν πρότάσιν μας) καὶ χαίρομεν διότι ἡ Ἑποπτικὴ Ἐπιτροπὴ, κατόπιν προτάσεώς μας, ἀπεφάσισε προσφάτως, ὅπως, ὁσάκις καὶ εἰς τὸ μέλλον ὁ κ. Σκουλᾶς ἔρχεται εἰς Βενετίαν, ἵνα ἐργασθῇ χάριν τοῦ Ἰνστιτούτου, στεγάζεται ἐν αὐτῷ.

Πολυάριθμοι ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἐπισκέπται, Ἕλληνες καὶ ξένοι, οἱ ἐπισκεψθέντες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ Ἰνστιτούτον καὶ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὰ καλλιτεχνικά καὶ ἱστορικά κειμήλιά του καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτῷ συνεκλουμένην ἐργασίαν. Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ᾗς ἀναφερθοῦν ἐνταῦθα οἱ ξένοι πανεπιστημιακοὶ καθηγηταὶ κ. κ. Hugo Buchthal, Ivan Dujčev, Paolo Stomeo, Silvano Borsari, Enrica Follieri, Mario Vitti, S. Papacostea, C. Serban καὶ οἱ Ἕλληνες κ. κ. Π. Μιχαήλ, Ν. Β. Τομαδάκης, Π. Χρήστου, Ἀλ. Συμεωνίδης, Χ. Μπούρας, Κ. Τρυπάνης, Γ. Ἀρνάκης, ὁ διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης κ. Μαρίνος Καλλιγᾶς, ὁ διευθυντὴς τοῦ Μουσείου Μπενάκη κ. Μανόλης Χατζηδάκης, οἱ καλλιτέχναι κ. κ. Κ. Γραμματόπουλος, Ἀχ. Ἀπέργης, Γ. Ζογγολόπουλος καὶ ἡ δις Ἀγλαΐα Παπᾶ, οἱ διπλωματικοὶ κ. κ. Ἰ. Τσαούσης, Γ. Πετρουνάκος, Ἀλ. Βαγενᾶς, Χ. Παπαδόπουλος, Στέφ. Γαλάτης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν «Φίλων Μουσείου Μπενάκη» κ. Ἀλέξανδρος Τσάτσος, ὁ Πρόεδρος τῆς «Ἐνώσεως Συμυρναίων» κ. Ἀλέξανδρος Μπενάκης, ὁ Ἐφορος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱστορικοῦ Μουσείου κ. Ἰωάννης Μελετόπουλος, ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Μακεδονικὴ Ζωὴ» καὶ συνταξιούχος διπλωματικός κ. Κλεόβουλος Τσούρκας, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιτέκτων κ. Ἀριστείδης Πασαδαῖος, ὁ Ἐφορος Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Κύπρου κ. Ἀθανάσιος Παπαγεωργίου, ὁ ἐκδότης τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν» καὶ πρῶην δήμαρχος Ἡρακλείου κ. Ἀνδρέας Καλοκαιρινός, οἱ διδάκτορες τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. κ. Ἀναστ. Καραναστιάσης, Ἀναστ. Μέγας, Δημ. Κρεκούκας, Ζαχ. Τσιρπανλῆς, ἡ διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου δις Βασιλικὴ Παπούλια, ὁ κ. Νικ. Σταυρινίδης, πρῶην διευθυντὴς τῆς Βικελαίας Βιβλιοθήκης Ἡρακλείου, ὁ γνωστός διὰ τὰς βιβλιογραφικὰς μελέτας του κ. Γ. Λαδάς, ὁ λόγιος τυπογράφος τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Μηνᾶς Μυρτίδης κλπ. Τὸ Ἰνστιτούτον ἐτίμησαν διὰ τῆς ἐπισκέψεώς των καὶ ὁ ὑπουργὸς Προεδρίας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Πάτροκλος Σταύρου, ὁ ἐν Ρώμῃ πρεσβευτὴς τῆς Δυτ. Γερμανίας κ. Hans - Heinrich von Herwarth καὶ ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος, τακτικὸς ἐπισκέπτης καὶ φίλος τοῦ Ἰνστιτούτου, ὅστις καὶ ἐτέλεσε, τὴν Κυριακὴν 6 Ὀκτωβρίου, ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

3) *Ἐπιστημονικά Δημοσιεύματα*.— Κατὰ τὸ 1968 ἐξεδόθησαν τὰ ἀκόλουθα δύο δημοσιεύματα τοῦ Ἰνστιτούτου, προαγγελθέντα ἤδη ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ παρελθόντος ἔτους :

α) Ὁ τόμος 4 (1967) τοῦ περιοδικοῦ «Θησαυρίσματα», ἐκ σελίδων 248 καὶ 17 ὁλοσελίδων πινάκων ἐκτὸς κειμένου· καὶ

β) Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, *Ἀνέκδοτα πατριαρχικά γράμματα (1547-1806) πρὸς τοὺς ἐν Βενετίᾳ μητροπολίτας Φιλαδελφείας καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἀδελφότητα*, Βενετία 1968 (Βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας, ἀριθ. 3), ἐκ σελίδων κδ' + 164 καὶ 22 ὁλοσελίδων πινάκων ἐκτὸς κειμένου.

Ὑπὸ ἐκτύπωσιν εὐρίσκονται ἐξ ἄλλου τὰ ἀκόλουθα δημοσιεύματα :

α) «Θησαυρίσματα» τόμος 5 (1968). Ὁ τόμος οὗτος, ἐκ σελίδων 300 περίπου περιέχει ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας συνεργατῶν τοῦ Ἰνστιτούτου ἀναφερομένας εἰς τὴν βυζαντινὴν καὶ τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδον.

β) «Θησαυρίσματα» τόμος 6 (1969). Καὶ ὁ τόμος οὗτος ἐλπίζομεν νὰ περατωθῇ καὶ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τοῦ 1969.

Ὅσονοῦπο ἐπίσης ἄρχεται ἡ ἐκτύπωσις, εἰς αὐτοτελεῖ τόμον, τῆς σειρᾶς τῶν δώδεκα διαλέξεων καὶ τῶν συζητήσεων τοῦ διεθνoῦς βυζαντινολογικοῦ colloque ὅπερ ἔλαβε χώραν ἀπὸ 10-12 Σεπτεμβρίου ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ μὲ θέμα «*Τέχνη καὶ κοινωνία ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων*» ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ André Grabar. Ὁ τόμος οὗτος θ' ἀποτελέσῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ 4 δημοσίευμα τῆς σειρᾶς τῆς «Βιβλιοθήκης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου».

Τὰ ἀκόλουθα δημοσιεύματα, τέλος, εὐρίσκονται ὑπὸ παρασκευῇ :

α) ΑΝΔΡΕΟΥ ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Ὁδηγὸς τοῦ μουσείου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου*. Ὁ ὁδηγὸς οὗτος θὰ εἶναι πληρέστερος τοῦ πρὸ δεκαετίας (1959) ἐκδοθέντος καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἐξαντληθέντος πρώτου, διότι θὰ περιλαμβάνῃ καὶ τὰς εἰκόνας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

β) Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, *Ἑλληνικὴ Κοινότης Λιβόρνου.— I. Ληξιαρχικαὶ πράξεις θανάτων (1761-1939).— II. Ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ καὶ μνημεῖα τοῦ κοιμητηρίου αὐτῆς*. Πρὸβλ. τὰ κατωτέρω ἐν παραγράφῳ 4^ῃ γραφόμενα.

γ) Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ - Ι. ΣΚΟΥΛΑ, *Ληξιαρχικὰ βιβλία Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας.— I. Βιβλία γάμων (IZ' - IH' αἱ)*.

Ἐνταῦθα δεόν νὰ προστεθοῦν, μολονότι δὲν ἔχουν καθορισθῇ εἰσέτι οἱ ἀκριβεῖς τίτλοι των, καὶ αἱ ὑπὸ παρασκευῇ ἐργασίαι τοῦ κ. Ν. Παναγιωτάκη περὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Καλλεργῶν, τῶν κ. κ. Ν. Παναγιωτάκη καὶ Α. Λ. Vincent περὶ τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου, τῆς κ. Ἑλισ. Ζαχαριάδου - Οἰκονομίδου περὶ τῶν μετὰ τῆς Βενετίας συνθηκῶν τῶν τουρκικῶν ἐμιράτων Aydin καὶ Mendesché κ. ἄ.

Ὡς καθίσταται προφανές, τὰ ὑπὸ ἔκδοσιν καὶ τὰ ὑπὸ παρασκευῇ δημοσιεύματα ἤρχισαν ἤδη πληθυνόμενα εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε ν' ἀντιμετωπίζωμεν ἀπὸ τοῦδε τὴν ἀνάγκην ἐξευρέσεως ἐκτάκτων οἰκονομικῶν πόρων πρὸς ἐκτύπωσιν αὐτῶν καὶ νὰ σκεπτώμεθα περὶ καθορισμοῦ σειρᾶς προτεραιότητος.

4) Μέριμνα διὰ συλλογὰς τῶν βιβλίων, χειρογράφων, ἀρχείων, εἰκόνων μουσείου καὶ φωτογραφιῶν τοῦ Ἰνστιτούτου.— Σύνταξις καταλόγων καὶ εὐρε-

τηρίων.— Μ ε ρ ι μ ν α δι' ἑλληνικά μνημεῖα καὶ κειμήλια ἐν Ἰταλίᾳ.— α) Β ι β λ ι ο - θ ῆ κ η.— Ἀπεπερατώθη ἡ σύνταξις τοῦ ἀλφαριθμητικοῦ καὶ τοῦ καθ' ὕλην καταλόγου διὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 1955 μέχρι σήμερον προσκτηθέντα βιβλία τοῦ Ἰνστιτούτου. Τοιουτοτρόπως ἡ νέα βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου κατέστη εὐχερῶς χρησιμοποιήσιμος ὑπὸ τῶν μελετητῶν. Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς κατατάξεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης θὰ γίνῃ ἐν συνεχείᾳ καὶ ἡ κατάταξις καὶ δελτιογράφησις τῶν βιβλίων τῆς παλαιᾶς Κοινότητος. Ἡ ἐργασία αὕτη, τὴν ὁποίαν δυσχεραίνει τὰ μέγιστα ἡ ἑλλειψὶς προσωπικοῦ, ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀπαιτήσῃ δύο τοὐλάχιστον εἰσέτι ἔτη. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ ὕφ' ἡμῶν καθιερωθὲν βιβλίον εἰσαγωγῆς διὰ τὰ νέα (ἀπὸ τοῦ 1955 καὶ ἐφεξῆς) προσκτήματα κατεγράφησαν: 1) τὰ ἀπὸ τοῦ 1955 μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1966 (ἥτοι ἐπὶ τῆς προκατόχου μου) εἰσαχθέντα βιβλία, ἀλφαριθμητικῶς (ἐλλείπει στοιχείων περὶ τῆς ἡμερομηνίας εἰσαγωγῆς ἐκάστου), ὑπ' ἀριθ. 1-1740· καὶ 2) τὰ ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1966 (ἥτοι ἀφ' ὅτου ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰνστιτούτου) καὶ ἐξῆς εἰσαχθέντα βιβλία, κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς εἰσαγωγῆς των, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 1741 καὶ ἐξῆς. Ὑπολείπεται νὰ γίνῃ ἀνάλογος ἐργασία καταγραφῆς (ὑπὸ αὔξοντα ἀριθμὸν) καὶ διὰ τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

β) Χ ε ι ρ ό γ ρ α φ ο ι (φ ι λ ο λ ο γ ι κ ο ι) κ ὥ δ ι κ ε ς.— Ἡ σύνταξις τοῦ καταλόγου τῆς μικρᾶς συλλογῆς φιλολογικῶν κωδίκων τοῦ Ἰνστιτούτου ἤρχισεν, ἀλλὰ δὲν ἐπροχώρησε πολὺ, ἔνεκα ἐλλείψεως καταλλήλων συνεργατῶν, ἰδίᾳ διὰ τὰ μουσικὰ χειρόγραφα. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι οὗτοι θὰ ἐξευρεθῶν σὺν τῷ χρόνῳ.

γ) Ἐ π ί σ η μ α π α τ ρ ι α ρ χ ι κ ᾶ , π α π ι κ ᾶ καὶ δ ο υ κ ι κ ᾶ γ ρ ᾶ μ - μ α τ α .— Πλὴν τῆς ἐκδόσεως τεσσαράκοντα ἀνεκδότων πατριαρχικῶν γραμμμάτων ἐν τῷ προσφάτῳ βιβλίῳ μου, ἤρχισα τὴν περιγραφὴν τῶν δεκατριῶν παλαιότερων ὑπὸ Βελούδου ἐκδεδομένων. Ἐξ ἄλλου παρεσκεύασα τὴν ἐκδοσὶν τῶν ἀνεκδότων δουκικῶν γραμμμάτων, ἀνέθεσα δὲ εἰς τὸν κ. Γ'. Πλουμίδην τὴν ἐκδοσὶν τῶν ἀνεκδότων παπικῶν βουλλῶν, αἵτινες σφύζονται παρ' ἡμῖν ἐν πρωτοτύπῳ. Αἱ ἐκδόσεις αὗται θὰ διευκολύνουν τὴν σύνταξιν τοῦ παρασκευαζομένου καταλόγου τῆς σειρᾶς ταύτης.

δ) Ἀ ρ χ ε ῖ α .— Τὸ ἔργον τῆς ἀνακατατάξεως καὶ καταλογογράφσεως τοῦ πολυτίμου Παλαιοῦ Ἀρχείου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας, ὅπερ προβλέπεται δυσχερὲς καὶ μακρόν, προωθήθη ἀρκούντως διὰ τῆς λεπτομεροῦς καὶ κατὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς κανόνας περιγραφῆς τῶν 100 πρώτων βιβλίων καὶ καταστίχων αὐτοῦ, ἥτις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ φιλοξενουμένου τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Νικολάου Παναγιωτάκη. Παραλλήλως ἐξεπονήθη ὑπ' ἐμοῦ σχέδιον ἀνακατατάξεως τοῦ τμήματος τούτου εἰς δώδεκα μεγάλας μεθοδικὰς ἐνότητας, τὰς ἀκολουθούσας:

Α) Ἀπογραφαὶ καὶ πρωτόκολλα παραλαβῆς (= Inventari) τῆς κινητῆς περιουσίας τῆς Ἀδελφότητος.

Β) Μητρῶα μελῶν Ἀδελφότητος καὶ βιβλία εἰσφορῶν αὐτῶν.

Γ) Συναγωγὴ θεσπισμάτων, προνομιῶν κλπ. ὑπὲρ τῆς Ἀδελφότητος (= Mariegole).

Δ) Πρακτικά συνεδριῶν καὶ συνελεύσεων τῆς Ἀδελφότητος (= Capitolari).

Ε) Οἰκονομικὰ βιβλία τῆς Ἀδελφότητος (= Giornali - Maestri).

Σ) Ταμειακὰ βιβλία τῶν Guardiani - Ἐξελεγκτικαὶ ἐπιτροπαὶ (= Casse Guardiani - Sindicazioni).

Ζ) Οἰκοδομικὰ ἔργα (= Fabbriche).

Η) Κληροδοτήματα και διαχειρίσεις αὐτῶν (= Commissarie).

Θ) Ἐντυπα δικαστικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀδελφότητος (= Stampe).

Ι) Ἀρχιεπισκόπων Φιλαδελφείας κατάστιχα.

ΙΑ) Ληξιαρχικά βιβλία γάμων, βαπτίσεων και θανάτων (= Libri battesimi, matrimoni e morti).

ΙΒ) Διάφορα (- Vari).

Τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἰνστιτούτου, εἰς τὴν πραγματικότητα ἐλάχιστα μέχρι σήμερον ἠρευνημένα, ἀρχίζουν νὰ ἐρευνῶνται καὶ μελετῶνται ὑπὸ ὅλοεν καὶ περισσοτέρων ἐρευνητῶν, οἱ ὅποιοι καὶ παρασκευάζουν διαφόρους μελέτας ἢ ἐκδόσεις. Ἀς ἀναφερθοῦν ἐνταῦθα δύο πρόσφατα δημοσιεύματα τοῦ κ. Κ. Κύρρη, στηριζόμενα εἰς ἔγγραφα τοῦ ἡμετέρου Ἀρχείου¹. Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου ἐξεδόθη προσφάτως καὶ περλαμηνὴ τοῦ ἔτους 1181 ἐκ τῆς Κάτω Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις καθηγητοῦ κ. André Guillou². Ἡ βαθμιαίως προβαίνουσα τακτοποίησις καὶ καταλογογράφησις τῶν ἀρχείων τούτων θὰ διευκολύνῃ σοβαρῶς τὴν ἐργασίαν τῶν μελετητῶν αὐτῶν.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου τὸ Ἰνστιτούτον εἶχε τὴν τύχην νὰ ἀποκτήσῃ καὶ εἰδικευμένον ἐπιδιορθωτὴν τῶν ἐφθαρμένων χειρογράφων καὶ ἐγγράφων αὐτοῦ, τὴν δεσποινίδα Μαρίαν Μερεμέτη, πτυχιούχον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν καὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ Istituto di Patologia del Libro καὶ ἐξασκηθεῖσαν καὶ ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας. Ἡ δις Μερεμέτη ἤρχισεν ἐπιδιορθοῦσα τὰ πλέον ἐφθαρμένα κατάστιχα τοῦ ἀρχείου (Registri 130, 134, 219, 225), μὲ ἄριστα ἀποτελέσματα. Ἐλπίζομεν ὅτι, ἐὰν καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἐπὶ μακρὸν ἐργασίαν αὐτῆς παρ' ἡμῖν, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπισκευάσωμεν τὰ ἔχοντα τὴν μεγαλυτέραν ἀνάγκην κατάστιχα, ἔγγραφα, χειρόγραφα, ἀλλὰ καὶ πολύτιμα ἔντυπα τοῦ Ἰνστιτούτου — καὶ εἶναι ταῦτα πολυάριθμα, διότι οὐδέποτε εἶχεν ἐπιχειρηθῇ τοιοῦτον ἔργον — πράγμα τὸ ὅποῖον, ὥς εἶναι εὐνόητον, θὰ εἶναι ἐπίτευγμα ἐξαιρετικῶς σημαντικόν.

1. COSTAS P. KYRRIS, Prosopographical data relating to Georgio, Protopapa da Vatili, «Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν», τόμ. 1 (1967-1968), σ. 85-104.— ΚΩΝΣΤ. Π. ΚΥΡΡΗ, Cypriote Scholars in Venice in the XVI and XVII Centuries with some notes on the Cypriote Community in Venice and other Cypriote Scholars who lived in Rome and the rest of Italy in the same period, ἐν «Ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Über Beziehungen des Griechentums zum Ausland in der neueren Zeit», herausgegeben von JOHANNES IRMSCHER und MARIKA MINEEMI, Berlin 1968 (Berliner Byzantinistische Arbeiten, Band 40), σ. 183-272 (πρβλ. καὶ ἑλληνικὴν περίληψιν: Κύριοι λόγιοι τῆς Ἑνετίας κατὰ τοὺς XVI καὶ XVII αἰῶνας, «Δελτίον Ὁμίλου Παιδαγωγικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου», ἔτ. 5' (1967), ἀριθ. 11-12, σ. 81-95).

2. ANDRÉ GUILLOU, Saint-Nicodème de Kellarana (1023/1024-1232), Città del Vaticano 1968 (Corpus des Actes grecs d'Italie du Sud et de Sicile. Recherches d'Histoire et de Géographie, — 2), σ. 25-38 (ἀριθ. 2), βλ. καὶ σ. V.

ε) Μουσείον καὶ εἰκόνες.— Διὰ τῆς δεσποινίδος Μερεμέτη, εἰδικευμένης καὶ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν εἰκόνων, ἐνηργήσαμεν τὸν καθαρισμὸν τῶν ὑπ' ἀριθ. μητροῦ 15, 43, 57, 135 καὶ 136 εἰκόνων τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰς ὁποίας ἐτοποθετήσαμεν εἰς τὸ ἀνακαινισθὲν ἐντευκτήριον τοῦ δευτέρου ὀρόφου τῆς Φλαγγινείου. Ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ ἡ ἔκδοσις τοῦ μικροῦ «Ὁδηγοῦ τοῦ Μουσείου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Γεωργίου», τὸν ὁποῖον ἐδέχθη προθύμως νὰ συντάξῃ, τῇ παρακλήσει μας, ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἀνδρέας Ξυγγόπουλος. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐλείπει ὁδηγοῦ, ἐξετυπώσαμεν καλαίσθητον πληροφοριακὸν περὶ τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῶν συλλογῶν του φυλλάδιον πρὸς χάριν τῶν ἐπισκεπτῶν. Ἐξ ἄλλου προχωρεῖ ἡ ἐτοιμασία τῆς δευτέρας πληρεστέρας ἐκδόσεως, εἰς τὴν ἑλληνιστὴν, τοῦ περὶ τῶν εἰκόνων τοῦ Ἰνστιτούτου γαλλιστὶ ἐκδεδομένου ἔργου τοῦ κ. Μ. Χατζηδάκη.

ς) Φωτογραφικὸν ἀρχεῖον.— Τὸ συγκροτηθὲν ἤδη φωτογραφικὸν ἀρχεῖον τοῦ Ἰνστιτούτου ἐπλουτίσθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διὰ πολυαρίθμων μικροταινιῶν καὶ φωτογραφιῶν χειρογράφων ἐκ διαφόρων βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων ἡ σπανίων ἐντύπων. Αὗται κατεγράφησαν εἰς τὸν εἰδικῶς συνταχθέντα κατάλογον (ἀριθ. M22 - M48).

ζ) Μνημεῖα, κειμήλια καὶ ἀρχεῖα τῆς διαλυθείσης Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου.— Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἠθελήσαμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἀνθούσης ἄλλοτε Ἑλληνικῆς Ὁρθόδοξου Κοινότητος τοῦ Λιβόρνου¹. Αὕτη, ὥς γνωστόν, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 934 ἀπὸ 30 Ἰουνίου 1959 διατάγματος τοῦ Προέδρου τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας, διελύθη καὶ τὰ ὑπάρχοντά της περιήλθον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον Βενετίας, ὑποχρεωθὲν ὅπως μεριμνᾷ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν. Ἡ περιουσία τῆς Κοινότητος συνίστατο ἐξ οἰκοπέδου 500 τετραγωνικῶν μέτρων ἐν τῇ ὁδῷ Ufficio dei Grandi ἀριθ. 6 καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῇ ὁδῷ Marco Mastacchi 39 κοιμητηρίου, περιλαμβάνοντος παρεκκλήσιον, κατοικίαν τοῦ φύλακος καὶ ὑπὲρ τοῦς 200 τάφους, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶναι ἀληθῆ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα. Τὸ κοιμητήριον τοῦτο εἶχε τελείως παραμεληθῇ ἐπὶ ἔτη. Ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ δις ἐπὶ τριήμερον εἰς Λιβόρνον (7-9 Ἰανουαρίου καὶ 1-3 Ἰουλίου), διὰ νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα καὶ ἀντιγράψῃ τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ κοιμητηρίου. Εὐτυχῶς ἔσχον τὴν πολύτιμον βοήθειαν τοῦ ἐν Λιβόρνῳ ἀπίστου Προξένου τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰωάννου Μανδάλη. Ἐπειδὴ ὁ γηραιὸς φύλαξ τοῦ κοιμητηρίου ἦτο ἀκατάλληλος, ἀντικατεστήσαμεν αὐτὸν διὰ νέου φύλακος, ὅστις ἀνέλαβε νὰ καθαρίσῃ καὶ καλλωπίσῃ τὸ κοιμητήριον καὶ νὰ συντηρῇ αὐτὸ ἐπιμελῶς. Διὰ νὰ καταστή ὁμοῦ κατοικήσιμος ἡ οἰκία τοῦ φύλακος, προέβημεν εἰς δια-

1. Βλ. περὶ αὐτῆς Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ, Ναοὶ καὶ θεομοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου, «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμ. Ιζ' (1940), σ. 81 - 127. (Ὁ κ. Τομαδάκης ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος Ἕλλην ἐρευνητής, ὅστις εἶδε τὸν ὀρθόδοξον ναὸν τῆς Ἀγ. Τριάδος, τὰ κειμήλια καὶ τὰς εἰκόνας του καὶ ἐμελέτησε τὰ βιβλία καὶ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος πρὸ τῆς κατεδαφίσεως τοῦ ναοῦ καὶ τῆς διασπορᾶς πάντων τούτων). Πρβλ. καὶ τὸ πρόσφατον ἔργον τοῦ ΚΩΝΣΤ. Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Οἱ Κωστανάκηδες τῆς Ἀχαΐας καὶ τοῦ Λιβόρνου. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τοσκάνης καὶ τῶν μετεπαναστατικῶν Πατρῶν, Ἀθῆναι 1968.

τρόπους ἐπισκευάς, ἡλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις κλπ., δαπανήσαντες συνολικῶς ὑπὲρ τὰς 500.000 λιρ. ἰταλ. Αἱ ἀνακαινιστικαὶ ἐργασίαι θὰ συνεχισθοῦν καὶ κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη. Θὰ ἐπισκευασθῇ ἡ στέγη τοῦ παρεκκλησίου, θὰ συγκολληθοῦν τὰ τεθραυσμένα μάρμαρα τῶν τάφων καὶ τῶν μνημείων. Ὡς πρὸς τὸ οἰκόπεδον τῆς ὁδοῦ Ufficio dei Grani, ἐπειδὴ τοῦτο εἶχε κηρυχθῇ ἀπαλλοτριωτέον ὑπὸ τοῦ Δήμου Λιβόρνου πρὸς κατασκευὴν ἰχθυογορᾶς, προέβημεν, δυνάμει παλαιᾶς ἀποφάσεως τῆς Ἐποπτ. Ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν πρὸς τὸν Δήμον ἐκποίησιν αὐτοῦ. Τὸ εἰσπραχθὲν τίμημα, διατιθέμενον εἰς ἀνακαινιστικὰ ἔργα ἐπὶ ἀκινήτων τοῦ Ἰνστιτούτου ἐν Βενετίᾳ, θὰ δημιουργήσῃ πάγιον εἰσόδημα πρὸς κάλυψιν τῶν κατ' ἔτος δαπανῶν συντηρήσεως τοῦ κοιμητηρίου καὶ τοῦ παρεκκλησίου. Τὸ κοιμητήριον περιέχει τάφους μεγάλων καὶ ἱστορικῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν (Μαυροκορδάτου, Ροδοκανάκη, Σκαραμαγκᾶ, Τοσίτσα, Σκυλίτση κλπ.) τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου} καὶ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐνδιαφέροντες καὶ ὡς καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ διὰ τὰς ἐπιγραφὰς των. Διὰ τοῦτο, ἐργασθεὶς ἐντατικῶς, καὶ ὑπὸ τὸ ψῆφος τοῦ χειμῶνος καὶ ὑπὸ τὸν καύσωνα τοῦ θέρους, κατώρθωσα νὰ ἀντιγράψω πάσας τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας, τὰς ὁποίας σκοπεύω νὰ δημοσιεύσω, μετὰ σχολίων, εὑρετηρίων καὶ φωτογραφιῶν τῶν σπουδαιοτέρων μνημείων, εἰς αὐτοτελὴ τόμον (βλ. ἀνωτέρω, σ. 223*). Εὐτυχῶς αἱ χρονολογίαι των δύνανται νὰ ἐλεγχθοῦν καὶ ἐπιβεβαιωθοῦν ἐκ τῶν ληξιαρχικῶν βιβλίων τῆς Κοινότητος, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν, μόνον σχεδὸν ταῦτα, καὶ φυλάσσονται σήμερον ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ¹. Ἡ προπαρασκευαζομένη αὕτη ἐκδόσις τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν μνημείων

1. Τὰ μόνον βιβλία (ληξιαρχικὰ καὶ βιβλία πρακτικῶν) τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου, τὰ ὁποῖα περιεσώθησαν σήμερον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον, εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

Α) Βιβλίον Θανάτων (1760-1808), ἐκ φφ. 123, ἐξ ὧν γεγραμμένα μόνον τὰ φφ. 2^α - 10^α. [Περιέχει τὰς ὑπ' ἀριθ. 1-183 πράξεις (πλὴν τῆς 182) τοῦ Β, αὐτογράφους].

Β) Βιβλίον Θανάτων (1760-1939), ἐκ φφ. 125, ἐξ ὧν γεγραμμένα τὰ φφ. 1-94^α (= σ. 1-187). [Περιέχει τὰς ὑπ' ἀριθ. 1-183 πράξεις (πλὴν τῆς 137^α) τοῦ Α ἐν ἀντιγράφῳ καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 184-897 αὐτογράφους].

Γ) Βιβλίον Γάμων (1760-1807), ἐκ φφ. 110, ἐξ ὧν γεγραμμένα μόνον τὰ φφ. 2^α - 6^α. [Περιέχει τὰς ὑπ' ἀριθ. 1-8 (1760-1765) πράξεις ἐν ἀντιγράφῳ (διὰ χειρὸς Γρηγορίου ἱερομονάχου τοῦ Ξένου) καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 9-32 (1766-1807) αὐτογράφους]. Τοῦ ἐπομένου Βιβλίου Γάμων (1808 κ.ἐξ.) ἀγνοεῖται ἡ τύχη.

Δ) Βιβλίον Βαπτίσεων (1760-1928), ἐκ φφ. 83, ἐξ ὧν γεγραμμένα τὰ φφ. 1-70^α. [Περιέχει τὰς ὑπ' ἀριθ. 1-137 (1760-1808) πράξεις ἐν ἀντιγράφῳ καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 138-505 (1808-1928) αὐτογράφους].

Ε) Βιβλίον Πρακτικῶν (1913-1939), ἐκ σελίδων 1-204, ἐξ ὧν γεγραμμένα μόνον αἱ 1-123. [Τὰ πέντε προηγούμενα βιβλία (1768-1913) ἀπόκλινται εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Λιβόρνου, serie I, ἀριθ. 1-5].

Σ) Τεῦχος πράξεων θανάτων ὑπ' ἀριθ. 506-894 (1850-1938) ἐν γαλλικῇ μεταφράσει, ἐκ φφ. 1-50, ἐξ ὧν γεγραμμένα τὰ ὑπ' ἀριθ. 1-47^α. [Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς ὁλόκληρον, γράφεν τῷ 1933].

τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Λιβόρνου θὰ εἶναι ἡ καλυτέρα ἀξιοποιήσις τῆς εἰς ἡμᾶς περιελθούσης κληρονομίας του.

Δυστυχῶς τὰ ἀρχεῖα, τὰ βιβλία, αἱ εἰκόνες, τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ τὰ κειμήλια τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου, τὰ ὁποῖα διεσφύζοντο πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Τριάδος (ὁδὸς Rosa Bianca καὶ Sant'Antonio) καὶ ἐν τῇ παρακειμένῃ τριωρόφῳ οἰκοδομῇ, διηρπάγησαν ἢ καὶ ἀπωλέσθησαν συνεπείρ τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου κατεδαφίσεως τοῦ ναοῦ τούτου, εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 297 ἀπὸ 5 Ἰουνίου 1942 διατάγματος τοῦ ἰταλικοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Προσεπαθήσαμεν νὰ συγκεντρώσωμεν ὅσας ἠδυνήθημεν πληροφορίας περὶ τῆς τύχης των. Καὶ τὰ μὲν ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος εὗρέθη ὅτι διασφύζονται σήμερον εἰς τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα τοῦ Λιβόρνου καὶ εἶναι προσιτὰ εἰς πάντας¹. Ἀντίγραφον συνοπτικοῦ καταλόγου των εἶχε μεριμνήσει ἤδη νὰ λάβῃ ἡ προκάτοχός μου². Τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς (τὰ πλεῖστα λειτουργικά, τοῦ 19ου αἰῶνος) σφύζονται εἰς τὴν Biblioteca Labronica τοῦ Λιβόρνου. Αἱ δὲ εἰκόνες, τὰ σκεύη καὶ τὰ κειμήλια εὗρίσκονται, τὰ πλεῖστα ἐγκιβωτισμένα ἐλλείπει χώρου καὶ ἀπρόσιτα, εἰς τὸ Museo Civico τοῦ Λιβόρνου. Κατάλογον αὐτῶν, περιλαμβάνοντα 136 ἀριθμούς (ἀπὸ 1193-1328), ἐζητήσαμεν καὶ ἐλάβομεν προθύμως παρὰ τῆς ἐν Πίζῃ Soprintendenza ai Monumenti e Gallerie. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν ἤδη ἰταλικὴν ἰδιοκτησίαν, διότι ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης μεταπολεμικῶς εἶχεν ἀποξημιωθῇ δι' αὐτά. Ἐλπίζομεν πάντως ὅτι μελλοντικῶς θὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ εὐκαιρία νὰ τὰ μελετήσωμεν μεταβαίνοντες εἰς Λιβόρνον καὶ νὰ λάβωμεν φωτογραφίας ἢ ἀντίγραφα τῶν ἀξιολογωτέρων.

5) Ἐμπλουτισμός Βιβλιοθήκης.— Ἐχοντες ἐπίγνωσιν τῶν σοβαρῶν κενῶν καὶ μεγάλων ἐλλείψεων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐμεριμνήσαμεν παντὶ τρόπῳ πρὸς πλουτισμὸν αὐτῆς διὰ δωρεῶν, ἀνταλλαγῶν, ἀλλὰ κυρίως ἀγορῶν, δι' ἃς διεθέσαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 2.000.000 σχεδὸν λιρῶν ἰταλ. (= 100.000 δραχμῶν). Τοιοῦτοτρόπως ἡ βιβλιοθήκη ἐπλουτίσθη διὰ 452 νέων βιβλίων (ἀριθ. εἰσαγ. 1629-2080), ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα εἶναι βασικά ἐπιστημονικά βοηθήματα ἢ πρόσφατα ἀξιόλογα ἔργα, ἀπαραίτητα διὰ τοὺς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ ἐργαζομένους μελετητάς. Βιβλία προσέφερον δωρεὰν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὸ Ἰνστιτούτον ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἡ Προεδρία τῆς Κυβερνήσεως, ἡ κ. Enrico Layton καὶ πολλοὶ ἄλλοι, πρὸς τοὺς ὁποίους πάντας στρέφονται αἱ εὐχαριστίαι μας.

6) Διαλέξεις.— Πλὴν τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ συνό-

1. Bl. Archivio di Stato di Livorno. Guida - Inventario dell'Archivio di Stato, volume primo, Roma 1961 (Ministero dell'Interno. Pubblicazioni degli Archivi di Stato, XXXIX), σ. 230-235: Chiesa Greco-Orientale della SS. Trinità (κεφαλαιώδης καταγραφή τῶν διαφορῶν σειρῶν).

2. Ὁ κατάλογος οὗτος (inventario sommario), φέρων χρονολογίαν giugno 1958 καὶ ὑπογραφὴν Giulio Prunai, εἶναι λεπτομερέστερος τῆς ἐν τῇ προηγουμένῃ ὑποσημειώσει μνημονευομένης ἐντύπου καταγραφῆς. Περιλαμβάνει ἐν ὅλῳ 210 ἀριθμούς καταστάσεων (registri) ἢ δεσμίδων ἐγγράφων (filze) κατανεμομένων εἰς ἐννέα σειρὰς (serie I-IX).

δου τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον γενομένων διαλέξεων (περὶ ὧν κατωτέρω), τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ συγκαταλέξῃ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μεταξὺ τῶν ὁμιλητῶν τοῦ κ. Hans-Georg Beck, καθηγητὴν τῆς Βυζαντινολογίας καὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου καὶ μέλος τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας. Οὗτος, κληθεὶς, ὡμίλησε τὴν 9ην Νοεμβρίου, ἐνώπιον πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, μὲ θέμα «*Η Βενετία κατὰ τὴν κρίσιν τῶν Βυζαντινῶν*». Τὸν διακεκριμένον ἐπιστήμονα καὶ ὁμιλητὴν παρουσίασεν εἰς τὸ κοινὸν ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ διάλεξις τοῦ κ. Beck θὰ δημοσιευθῇ εἰς προσεχῇ τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων».

7) Παροχὴ ἐπιστημονικῶν πληροφοριῶν. — Πολυάριθμοι ὑπῆρξαν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οἱ μελετηταί, Ἕλληνες, Ἱταλοὶ καὶ ἄλλοι ξένοι, οἵτινες ἀπηλυθύνθησαν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον γραπτῶς ἢ ἦλθον καὶ εἰργάσθησαν ἐν αὐτῷ πρὸς εὐρεσιν διαφορῶν πληροφοριῶν ἐπὶ ἀπασχολούντων αὐτοὺς ἐπιστημονικῶν θεμάτων. Κατὰ τὸ ἐν τῇ προηγουμένῃ ἡμῶν ἐκθέσει καθιερωθὲν σύστημα, ἀναγράφομεν κατωτέρω τοὺς κυριωτέρους ἐξ ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ἡδυνήθημεν νὰ φανῶμεν χρήσιμοι, ὥς καὶ τὸ ἀντικείμενον τῶν ζητήσεων τῶν.

Δι' ἀλληλογραφίας ἐδόθησαν πληροφορίες εἰς τὸν Πατέρα Fedele Santini (Monte-comprati - Roma) περὶ ὑποτιθεμένης σχέσεως τῶν Παλαιολόγων πρὸς τὸ Viterbo, τὸν κ. Ἀνδρέαν Γαβαλᾶν (Ἀθήναι) περὶ τῶν οἰκισμῶν τῆς κρητικῆς οἰκογενείας Γαβαλᾶ, τὸν κ. Κωνσταντῖνον Κύρρην (Κύπρος) περὶ ἐγγράφων μαρτυριῶν εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας ἀναφερομένων εἰς Κυπρίους καὶ τὴν κ. Pauline Johnstone (Lewest, Sussex, Ἀγγλία) περὶ βιβλιογραφίας διὰ τὰ κρητικὰ κεντήματα ἐπὶ βενετοκρατίας. Ἐπεσκέφθησαν δὲ τὸ Ἰνστιτούτον καὶ εἰργάσθησαν ἐν αὐτῷ (οἱ πλεῖστοι κατ' ἐπανάληψιν) πρὸς ἀντλήσιν διαφορῶν στοιχείων ὁ κ. Κ. Δ. Μέρτζιος (Βενετία) περὶ τοῦ Θωμᾶ Μπαθᾶ καὶ ἄλλων Ἑλλήνων τῆς Βενετίας, ὁ Ἀρμένιος πατὴρ Luca Fogolyan (Βενετία) περὶ τῶν ἑλληνικῶν λειτουργικῶν βιβλίων καὶ τῆς ἐνδεχομένης σχέσεώς τῶν πρὸς τὰ ἀρμενικά, ἡ δις Costantina dalle Fusine (Βενετία) περὶ τῶν γενεαλογικῶν τῆς ζακυνθίας οἰκογενείας Σιγούρου, ὁ κ. Antonio Zennari (Βενετία) περὶ τῆς κερκυραϊκῆς οἰκογενείας Βαρβάτη, ὁ καθηγητὴς κ. Filippo Maria Pontani (Παδούη) περὶ δυσερμηνεύτων λέξεων εἰς νεοελληνικά λογοτεχνικά κείμενα, ὁ αἰδεσιμώτατος don Giorgio Fedalto (Παδούη) περὶ Μαξίμου Μαργουνίου, ἡ δις Amalia Corrà (Παδούη) περὶ δυσερμηνεύτων χωρίων τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» τοῦ Β. Κορνάρου, ἡ δις Anna Gentilini (Παδούη) περὶ νεοελληνικῶν μελετῶν ἐπὶ τοῦ Πινδάρου (περὶ ὧν συνέγραψεν ἤδη διδακτορικὴν διατριβήν), ἡ δις Sandra Bellestra (Παδούη) περὶ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν τῶν περὶ Κυρὰ - Φρυσίνης νεοελληνικῶν ποιημάτων, αἱ δεσποινίδες Anna Maria Chiazzi καὶ Marina Vianello (Παδούη) περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς διακοσμῆσεως τοῦ ἡμετέρου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ κ. Guido Sala (Τριδέντον) περὶ θεμάτων τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ γλώσσης, ἡ δις Lucia Marcheselli (Τεργέστη) περὶ Διονυσίου Θερεϊανοῦ καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τῆς Τεργέστης κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ὁ Πατὴρ Mario Cattapan (Milano) περὶ Κρητῶν ζωγράφων τοῦ 14ου καὶ 15ου αἰῶνος, ἡ δις Marina Calore (Βολωνία) περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ἡ κ. Doriana Dell'Agata (Πίζα) περὶ ζωγράφων τινῶν μεταβυζαντινῶν εἰκόνων σφωζομένων

εἰς εὐρωπαϊκὰς συλλογὰς, ἡ δις Laura Oliveti (Ρώμη) περὶ τῆς ἐπὶ ἑλληνικῶν λογοτεχνικῶν θεμάτων ἰταλικῆς βιβλιογραφίας, ὁ κ. Δημήτριος Γκόφης (Ἀθήναι) περὶ φορτωτικῶν σφρῶμένων εἰς τὸ Παλαιὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ὁ κ. Γεώργιος Μιχαλόπουλος (Ἀθήναι) περὶ τῆς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας Πατούσα, ὁ κ. Σωκράτης Λιάκος (Θεσσαλονίκη) περὶ ἑλληνικῶν πηγῶν τῆς ἀλβανικῆς ἱστορίας, ἡ κ. Σοφία Ραζῆ (Θεσσαλονίκη) περὶ τῆς μητρὸς τῆς Δήμητρας Ἀρτίκη, διδασκαλίσσης τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας τῷ 1895, ἡ κ. Helga Körstein (Βερολῖνον) περὶ τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Στεφάνου Σαχλίκη, ὁ Πατὴρ François Halkin (Βρυξέλλαι) περὶ τῆς ταυτότητος δύο Κρητῶν τοῦ 16^{ου} αἰῶνος μαρτυρουμένων εἰς ἀνέκδοτον κώδικα, ἡ κ. R. F. Bell (Fngfield Green - Ἀγγλία) περὶ γενεαλογικῶν τῆς οἰκογενείας Χορτάτσι, ὁ καθηγητὴς κ. F. C. Lane (τοῦ Πανεπιστημίου John Hopkins - Η.Π.Α.) περὶ τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων τῶν σφρῶμένων εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας, ὁ κ. R. Müller (ὑποψήφιος διδάκτωρ τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου) περὶ δανείων καὶ τοκογλυφίας εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁ κ. Mahmut Şakir (Κωνσταντινούπολις) περὶ ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας ἐπὶ θεμάτων τουρκικῆς ἱστορίας κ. ἄ. Πάντων τῶν ἀνωτέρω προσεπαθίσμεν νὰ διευκολυνώμεν τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ ἱκανοποιήσωμεν τὰς ἀπορίας.

8) Σχέσεις τοῦ Ἰνστιτούτου πρὸς ἄλλα ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα. — Ἐπιστημονικὰ Συνέδρια. — Λίαν καρποφόρον ὑπῆρξε τὸ ἔτος 1968 καὶ ὡς πρὸς τὴν συνεργασίαν τοῦ Ἰνστιτούτου μετ' ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς διεθνή ἐπιστημονικὰ συνέδρια. Οὕτω:

α) Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πεντακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, χάρις εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνου καρδινάλιου Βησσαρίωνος δωρεάν τῶν πολυτίμων χειρογράφων του ἐν ἔτει 1468, ἐτελέσθη ἐνταῦθα πανηγυρικὸς ἑορτασμὸς τῆς ἐπετείου τοῦ σημαντικωτάτου τούτου γεγονότος διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἑορτασμὸς παρεσκευάσθη ἐπιμελῶς ὑπὸ ὀκταμελοῦς, ὑπὸ τοῦ δημάρχου Βενετίας ὁρισθείσης, ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε συγκαταλεχθῇ καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου. Τὴν 31^{ην} Μαΐου εἰς τὸ πρὸς τοῦτο ἀνακαινισθὲν μέγαρον τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ἔλαβε χώραν ἐπίσημος τελετὴ καὶ ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια δύο βιβλιογραφικῶν ἐκθέσεων ἀφιερωμένων εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Βησσαρίωνος καὶ εἰς τὰς πρώτας ἐντύπους (15 - 16 αἰ.) ἑλληνικὰς ἐκδόσεις τῆς Βενετίας¹. Τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον μετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὰς πανηγυρικὰς ταύτας ἐκδηλώσεις πρὸς ἀπότισιν φόρου τιμῆς εἰς τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Ἑλλήνου ἀνθρωπιστοῦ καὶ σοφοῦ.

β) Πρὸς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ γεγονότος τούτου ἡ Ἑθνικὴ Ἑταιρεία Βυζαντινῶν

1. Βλ. τοὺς ἀκολούθους ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐκτυπωθέντας δύο θαυμασίους καταλόγους: α) Cento codici bessarionei. Catalogo di mostra, a cura di TULLIA GASPARRINI LEPORACE ed ELPIDIO MIONI καὶ β) La stampa greca a Venezia nei secoli XV e XVI. Catalogo di mostra a cura di MARCELLO FINAZZI (Biblioteca Nazionale Marciana — Venezia, V Centenario della fondazione, 1468 - 1968. — Venezia, Libreria vecchia del Sansovino, 31 maggio - 30 settembre 1968).

Σπουδῶν τῆς Ἰταλίας ἠθέλησε νὰ προσαρμόσῃ τὸ πρόγραμμα τοῦ δευτέρου αὐτῆς ἐθνικοῦ συνεδρίου, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν ἐν Βενετία ἀπὸ 29-31 Μαΐου εἰς τὰς αἰθούσας τῆς Fondazione Giorgio Cini (ἐν τῇ νησίδι τοῦ San Giorgio Maggiore), καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ Ἰταλικὴ Ἐνωσις τῶν Βιβλιοθηκῶν, ἡ ὁποία συνεκρότησε τὸ 18^{ον} συνέδριον αὐτῆς ἀπὸ 30 Μαΐου - 1 Ἰουνίου εἰς τὸν αὐτὸν χώρον. Τοιοῦτοτρόπως ἐδόθη ἡ εὐκαιρία, ὅπως, ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς δωρεᾶς τοῦ Βησσαρίωνος, παρουσιασθῶν ἐνώπιον τῶν δύο τούτων συνεδρίων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιστημόνων, Ἰταλῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων, ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντων, εὐρύτεραι εἰσηγήσεις (relazioni) καὶ μικρότεραι ἀνακοινώσεις (comunicazioni), ἀναφερόμεναι εἰς τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Βησσαρίωνος. Οὕτω, κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ συνεδρίου (29 Μαΐου), ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τῆς Fondazione Cini καὶ ἐνώπιον τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ τῆς ὁλομελείας τῶν δύο συνεδρίων, ἐγένοντο τρεῖς εἰσηγήσεις - ὁμιλίαι: τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Μ. Ι. Μανούσακα (*«Ὁ Βησσαρίων, ἡ Σταυροφορία καὶ ὁ Οὐμανισμός»*), τῆς διευθυντρίας τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης κ. Τ. Gasparini - Leporace (*«Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Βησσαρίωνος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καρδινάλιου ἐν Ρώμῃ»*) καὶ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦς κ. Elpidio Mioni (*«Ὁ Βησσαρίων ὡς ἀναζητητὴς κωδίκων καὶ φιλόλογος»*). Ὑπῆρξε βεβαίως τιμητικὸν διὰ τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον τὸ νὰ κληθῇ ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ νὰ ὁμιλήσῃ πρῶτος κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἐναρκτήριον συνεδρίαν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν τοῦ συνεδρίου παρουσιάσθη ἀνακοίνωσις τῆς πρώην διευθυντρίας τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου καθηγητρίας κ. Σοφίας Ἀντωνιάδου μὲ θέμα *«Περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῆς δραστηριότητος τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος»*, ὁμίλησε δὲ καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Νικόλαος Τομαδάκης μὲ θέμα *«Ὁ Βησσαρίων ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ καὶ ὡς διανοητής»*, ὑποστηρίξας ἐνδιαφερούσας πρωτοτύπους ἀπόψεις.

γ) Ἐν συνεχείᾳ τῶν δύο ἰταλικῶν συνεδρίων τούτων¹, ἔλαβε χώραν ἀπὸ 1-5 Ἰουνίου ἕτερον πολὺ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν συνέδριον, διοργανωθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Βενετία ἐπιστημονικοῦ ιδρύματος Fondazione Giorgio Cini, ἥτοι τὸ Α' Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ μὲ θέμα *«Ἡ Βενετία καὶ ἡ Ἀνατολὴ μέχρι τοῦ 15^{ου} αἰῶνος»*². Τοῦ συνεδρίου τούτου μετέσχον εἰδικοὶ ἐπιστήμονες ἐξ 25 χωρῶν τῆς

1. Βλ. περὶ τούτων Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ, Τὸ περὶ Βησσαρίωνος ἐν Ἑνετία Συνέδριον, «Ἐλεύθερος Κόσμος» τῆς 16 Ἰουνίου 1968 (ἀριθ. 583), σ. 1-2.— J. K. HASSIOTIS, Two Congresses at Venice on Cardinal Bessarion, «Balkan Studies», τόμ. 9 (1968), σ. 234-236.— ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Δύο Συνέδρια μὲ θέμα τὸν Βησσαρίωνα, «Ἑλληνικά», τόμ. 21 (1968), σ. 481-482.— ΚΛ. ΤΣΟΥΡΚΑΣ, Τὰ 500 χρόνια τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ βιβλία, «Μακεδονικὴ Ζωή», τευχ. 31 (Δεκέμβριος 1968), σ. 9-13.

2. Βλ. περὶ τούτου Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ, Τὸ Α' Συνέδριον Ἱστορίας καὶ Πολιτισμοῦ ἐν Ἑνετία, «Ἐλεύθερος Κόσμος» τῆς 20 Ἰουνίου 1968 (ἀριθ. 587), σ. 1-2.— Ζ. Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΛΗ, Τὸ πρῶτο Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορίας καὶ Πολιτισμοῦ τῆς Βενετίας, «Ἑλληνικά», τόμ. 21 (1968), σ. 245-246.— ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Venice and the East up to the Fifteenth Century. The First International Conference on the History of Venetian Civilization, «Balkan Studies», τόμ. 9 (1968), σ. 245-246.

Ευρώπης και της Ἀμερικής. Μεταξὺ τούτων συγκατελέγοντο καὶ τριάκοντα περίπου Ἕλληνες, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἦσαν συνεργάται τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου καὶ ἄλλοι ἦλθον ἐξ Ἑλλάδος ἢ καὶ ἐξ ἀλλοδαπῆς. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο, χωρισθὲν εἰς πέντε τμήματα (Ἱστορία, Δίκαιον καὶ Οἰκονομία-Γλωσσολογία-Φιλολογία καὶ Μουσική-Ἐκκλησιαστική Ἱστορία καὶ Λειτουργική-Ἱστορία τῆς τέχνης), παρουσιάσθησαν περὶ τὰς τριάκοντα εἰσηγήσεις καὶ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν ἀνακοινώσεις, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἀφεώρων εἰς τὴν ἱστορίαν, τὴν τέχνην κλπ. τῶν βενετοκρατουμένων ἐλληνικῶν χωρῶν καὶ εἰς τὰς ἐν γένει σχέσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τῆς Βενετίας. Ὑπὸ Ἑλλήνων συνέδρων παρουσιάσθησαν τρεῖς εἰσηγήσεις καὶ ὀκτὼ ἀνακοινώσεις. Ἐκ τῶν τριῶν εἰσηγήσεων ἡ μία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου μὲ θέμα «*Ἡ νῆσος Κρήτη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βενετικῆς κυριαρχίας. Προβλήματα καὶ ἔρευναι*» (αἱ δύο ἄλλαι ἐγένοντο ὑπὸ τῶν κ.κ. Ν. Β. Τωμαδάκη καὶ Μ. Χατζηδάκη). Ἐκ δὲ τῶν ἀνακοινώσεων αἱ δύο παρουσιάσθησαν ὑπὸ συνεργατῶν τοῦ Ἰνστιτούτου, ἥτοι τῆς δίδος Μαρίας Χαιρέτη, φιλοξενουμένης αὐτοῦ, μὲ θέμα «*Τὰ παλαιὰ κτηματολόγια τοῦ ἀρχείου τοῦ Δουκὸς τῆς Κρήτης ὡς ἱστορικαὶ πηγαὶ*» καὶ τῆς δίδος Χρυσάνθης Μαλτέζου, παλαιᾶς ἐρευνητρίας τοῦ Ἰνστιτούτου, μὲ θέμα «*Εἰδήσεις περὶ τοῦ μεταξὺ Βενετῶν καὶ Βυζαντινῶν πολέμου τοῦ 1306 - 1309*». Τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου μετέσχον πάντες οἱ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἰνστιτούτῳ ἐργαζόμενοι ἐπιστήμονες, ἥτοι, πλὴν τοῦ διευθυντοῦ του, ὁ γενικὸς γραμματεὺς αὐτοῦ κ. Σωτήριος Μεσσήνης, οἱ φιλοξενούμενοι αὐτοῦ κ.κ. Ἰωάννης Χασιώτης καὶ Ἑρρίκος Μοάτσος καὶ ὁ ἐρευνητὴς αὐτοῦ κ. Ἀριστείδης Στεργέλλης. Μετέσχον ἐπίσης, ἐλθόντες πρὸς τοῦτο ἐξ Ἀθηνῶν, ἡ πρῶν διευθύντρια τοῦ Ἰνστιτούτου καθηγήτρια κ. Σοφία Ἀντωνιάδου καὶ ὁ ἐκ τῶν ἀναπληρωματικῶν μελῶν τῆς Ἐποπτικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς ἀκαδημαϊκὸς κ. Γεώργιος Ἀθανασιάδης Νόβας, τοὺς ὁποίους μὲ πολλὴν χαρὰν ἐδεξιώθημεν καὶ ἐφιλοξενήσαμεν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ. Ὁ δεύτερος κατὰ τὴν καταληκτικὴν συνεδρίαν ὑπέβαλε πρότασιν περὶ διοργανώσεως πανηγυρικοῦ ἐορτασμοῦ εἰς διεθνή κλίμακα τῆς προσεχοῦς 400ῆς ἐπετείου τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου κατὰ τὸ 1971.

Ἐν γένει τὸ συνέδριον τοῦτο παρέσχεν ἀφορμὴν ἀξιολόγου προβολῆς τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστήμης εἰς διεθνή κλίμακα, εἰς τοῦτο δὲ συνέβαλεν οὐσιωδῶς καὶ τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ συνεργασίας του.

δ) Ἀλλὰ τὴν σημαντικωτέραν ἐπιτυχίαν ἐπὶ διεθνoῦς ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου ἔσχε τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου διοργανώσεως ἐν τῇ ἔδρᾳ του (διὰ πρῶτην φορὰν εἰς τὴν δωδεκαετὴ ἱστορίαν του) συνόδου τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἥτις ἔλαβε χώραν ἀπὸ 9 - 13 Σεπτεμβρίου. Ἡ σύνοδος αὕτη, ἐπιμελῶς παρασκευασθεῖσα ὑφ' ἡμῶν καὶ τῶν ἡμετέρων συνεργατῶν καὶ δεόντως ἐνισχυθεῖσα καὶ ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς ὑπὸ τοῦ Β. Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ἐσημείωσεν ἀπόλυτον ἐπιτυχίαν, τόσοον ἀπὸ γενικωτέρας ὅσον καὶ ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς, καὶ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νέας λαμπροτέρας προβολῆς τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ εἰδικώτερον τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Εἰς τὴν σύνοδον¹ ταύτην, ἥτις, κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς Ἐνώσεως, ἔπρεπε νὰ

1. Βλ. «Ἑλληνικά», τόμ. 21 (1968), σ. 482 καὶ ἐκτενέστερον ΜΑΡΙΕ ΝΥΣΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ, Réunion statutaire de l'Association Internationale des Études Byzantines, 9 - 13 septembre 1968, «Balkan Studies», τόμ. 9 (1968), 470 - 474.

συγκληθῇ ἐνδιαμέσως, μεταξύ τοῦ τελευταίου 13^{ου} συνεδρίου τῆς Ὁξφόρδης (1966) καὶ τοῦ προσεχοῦς 14^{ου} τῆς Ρουμανίας (1971), ἀντιπροσωπεύθησαν αἱ κυριώτεραι (ἐν ὄλῳ 14) χώραι ἐκ τῶν μελῶν τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἥτοι ἡ Αὐστρία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Ἑλλάς, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Ἰταλία, ἡ Κύπρος, ἡ Μεγάλη Βρεταννία, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ρουμανία, καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις, δι' ἐνὸς ἢ δύο ἐκπροσώπων ἐκάστη. Ὀλίγισται χώραι (ὡς ἡ Βραζιλία, τὸ Ἰσραήλ, ἡ Τσεχοσλοβακία κ. ἄ.) δὲν ἠδυνήθησαν τὴν τελευταίαν στιγμὴν διὰ διαφόρους λόγους νὰ ἀποστείλουν ἐκπροσώπους. Ἐν ὄλῳ συνεκεντρώθησαν 32 σύεδροι, ἐξ ὧν ἀναφέρονται (πλὴν τῶν ἐν συνεχείᾳ μνημονευομένων) τοὺς γνωστοὺς βυζαντινολόγους κ. κ. G. Ostrogorsky, Br. Lavagnini, H. - G. Beck, V. Lazarev. Τὴν Ἑλλάδα ἐξεπροσώπησαν ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἀνδρέας Ευγγούπουλος, ὡς πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν (ἀναπληρῶν τὸν ἀσθενοῦντα πρόεδρον ταύτης κ. Α. Ὁρλάνδον), καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς γενικὸς αὐτῆς γραμματεὺς (ἀναπληρῶν τὸν μὴ ἐλθόντα γεν. γραμματέα κ. Μ. Χατζηδάκην). Δύο ἄλλοι Ἕλληνες μετέσχον ἐνεργῶτα τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου, ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Διονύσιος Ζακυθινός, ὡς γενικὸς γραμματεὺς τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως, καὶ ὁ κ. Νικόλαος Οἰκονομίδης, ὡς ταμίας αὐτῆς. Τῆς συνόδου προήδρευεν ὁ πρόεδρος τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς κ. Paul Lemerle, χρὴν δὲ γραμματέως ἐξετέλεσεν ἡ Ἑλληνὶς διδάκτωρ δις Μαρία Νυσταζοπούλου, εἰδικῶς κληθεῖσα ἐξ Ἀθηνῶν καὶ φιλοξενηθεῖσα εἰς τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον.

Αἱ ἐργασίαι τῆς συνόδου διεξήχθησαν κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 9^{ης}, 10^{ης}, 11^{ης} καὶ 12^{ης} Σεπτεμβρίου εἰς τὴν ἐν τῇ παλαιᾷ Φλαγγινεῖῳ Σχολῇ αἰθουσαν τῶν δεξιῶσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου. Κατὰ τὰ ἀπογεύματα τῶν αὐτῶν ἡμερῶν ἔλαβον χώραν, εἰς τὴν ἐν τῇ παλαιᾷ ἔδρᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος μεγάλην αἰθουσαν τῶν τελετῶν καὶ τῶν διαλέξεων τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰ δύο ἐπιστημονικὰ colloques, περὶ ὧν κατωτέρω. Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ συνεδρίου, 13^{ην} Σεπτεμβρίου, διωργανώθη ἐκδρομὴ διὰ πλοιαρίου πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν σπουδαίων ἀρχαιολογικῶν μνημείων εἰς τὰς βενετικὰς νησίδας Murano καὶ Torcello καὶ προσεφέρθη ἐπὶ τόπου ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἀποχαιρετιστήριον γεῦμα εἰς τοὺς συνέδρους.

Τὰ κυριώτερα (ὀργανωτικοῦ κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος) θέματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχόλησαν τὴν σύνοδον κατὰ τὰς πρωϊνὰς αὐτῆς συνεδρίας, ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα: 1) Ἡ ἐκθεσις τῆς δραστηριότητος τῶν κατὰ χώρας Ἐθνικῶν Ἐπιτροπῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἰδιαιτάτα εἰς τὸν ἐρευνητικὸν καὶ ἐκδοτικὸν τομέα, ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1966 (13^{ον} Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον τῆς Ὁξφόρδης) μέχρι σήμερον. Τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἑλληνικῆς βυζαντινολογικῆς ἐπιστήμης κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο (ἐρέυνας, ἐκδόσεις κλπ.) ἐξέθηκεν ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὁ ὁποῖος καὶ προσεφώνησε κατὰ τὴν ἐναρκτήριον συνεδρίαν τοὺς συνέδρους ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου.— 2) Ἡ συμμετοχὴ τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως εἰς τὰ προσεχῇ διεθνή ἐπιστημονικὰ συνέδρια, ἥτοι τὸ 13^{ον} Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Μόσχας (18-25 Αὐγούστου 1970), τὸ Α' Διεθνὲς Συνέδριον Κυπριακῶν Σπουδῶν τῆς Λευκωσίας (14-19 Ἀπριλίου 1969) καὶ τὸ Β' Διεθνὲς Συνέδριον Σπουδῶν Νοτιο-ανατολικῆς Εὐρώπης τῶν Ἀθηνῶν (ἄνοιξις τοῦ 1970).— 3) Ἡ προπαρασκευὴ ΠΑΑ 1968

καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ προσεχοῦς 14ου Διεθνoῦς Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἐν Ρουμανίᾳ (1971). Τὸ θέμα τοῦτο ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερον τῆς συνόδου καὶ ὁ πρωταρχικὸς λόγος τῆς συγκλήσεως αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο ἀπασχόλησεν αὐτὴν ὅσον οὐδὲν ἄλλο. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Ρουμάνων ἀντιπροσώπων (M. Berza καὶ E. Stanescu) καθωρίσθησαν αἱ εἰσηγήσεις καὶ τὰ θέματα τὰ ὅποια θὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸ Συνέδριον. — 4) Ἡ ἔκδοσις τοῦ Corpus τῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας. Ὑπεβλήθησαν καὶ ἐνεκρίθησαν τὸ ὑπόμνημα καὶ αἱ προτάσεις τῆς εἰδικῆς πενταμελοῦς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Corpus τούτου, ὡς διεμορφώθησαν τελικῶς ὑπ' αὐτῆς, κατόπιν τοῦ colloque τῆς 10ης Σεπτεμβρίου (περὶ οὗ κατωτέρω). Ἀπεφασίσθη ὅπως αἱ ἐκδόσεις τοῦ Corpus μὴ εἶναι μονοπώλιον ἑνὸς ἐκδότου, ἀλλὰ ἐκτυπῶνται παραλλήλως εἰς διαφόρους χώρας. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὑπεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συνέδρων Δ. Ζακυνθίου καὶ Μ. Μανούσακα ἡ πρότασις, ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον Βενετίας συμβάλῃ εἰς τὰς ἐκδόσεις ταύτας ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς προσφορᾶς ὀλιγομήνου φιλοξενίας εἰς ξένους ἐπιστήμονας παρασκευάζοντας τοιαύτας ἐκδόσεις καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἀναλήψεως τῆς δαπάνης ἐκτυπώσεως ἐν Ἑλλάδι, ἐπιμελείᾳ τοῦ Ἰνστιτούτου, ὠρισμένων ἐκ τῶν ἐκδόσεων τούτων. — 5) Ἡ σύνταξις καὶ ἡ διάδοσις τοῦ «Bulletin l'Information et de Coordination» τῆς Ἑνώσεως, τὸ ὅποιον συντάσσεται, ὡς γνωστόν, ἐν Παρισίοις καὶ ἐκτυπῶνται ἐν Ἀθήναις τῇ ἀρωγῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου.

Ἀλλὰ, πλὴν τῆς σοβαρᾶς ἐπὶ ὀργανωτικῶν θεμάτων ἐργασίας ταύτης, ὁργανώθησαν ἐν τῷ πλαisiῷ τῆς συνόδου, συμφώνως πρὸς τὰς ἐν τῷ τελευταίῳ συνεδρίῳ τῆς Ὁξφόρδης ληφθείσας ἀποφάσεις, καὶ ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας καὶ κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας δύο colloques, μὲ διαλέξεις καὶ συζητήσεις καθαρῶς ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐξ αὐτῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Αὐστριακοῦ καθηγητοῦ κ. Herbert Hunger, εἶχεν ὡς θέμα τὰ «Προβλήματα τῆς ἐκδόσεως τοῦ Corpus τῶν ἑλληνικῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας», ἥτοι θέμα φιλολογικόν. Τὸ δὲ δεύτερον, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ κ. André Grabar, εἶχεν ὡς θέμα τὴν «Τέχνην καὶ κοινωνίαν ἐν Βυζαντίῳ [κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων]», ἥτοι θέμα ἀρχαιολογικόν καὶ ἱστορικόν. Τοὺς ξένους ἐπιστήμονας παρουσίασεν εἰς τὸ προσκληθὲν κοινὸν τῆς Βενετίας ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου.

Εἰς τὸ πρῶτον colloque (9 Σεπτεμβρίου) ὁμίλησαν, μετὰ τὸν πρόεδρον αὐτοῦ, ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς κ. A. Pertusi καὶ ὁ Ἀμερικανὸς κ. I. Ševčenko. Ὁ κ. Pertusi παρουσίασεν, ὡς κύριος ὁμιλητής, εἰσήγησιν παρέχουσαν τὰ πορίσματα τῶν ἀπὸ τοῦ 1966 ἐργασιῶν τῆς πενταμελοῦς διεθνoῦς ἐπιτροπῆς τοῦ Corpus τῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας (ἀποτελουμένης ἐκ τῶν H. Hunger, I. Dujčev, M. Μανούσακα, A. Pertusi καὶ I. Ševčenko), τὴν εἰσήγησιν δὲ ταύτην συνεπλήρωσε δι' ἰδίων παρατηρήσεων ὁ κ. Ševčenko. Ἡ ἐπακολουθήσασα συζήτησις μετὰ τῶν εἰδικῶν ὑπῆρξε διαφωτιστικὴ, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ πάντων τῶν λεχθέντων ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Corpus, συνεληθούσα κατ' ἰδίαν τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ, ἀπεκρυστάλλωσε τὰ τελικὰ πορίσματά της εἰς ὑπόμνημα, τὸ ὅποιον, ὑποβληθὲν εἰς τὴν σύνοδον, ἐνεκρίθη, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ὑπ' αὐτῆς, μὲ μικρὰς τροποποιήσεις ἢ προσθήκας.

Τὸ δεύτερον colloque, κλιμακωθὲν εἰς τρία διαδοχικὰ ἀπογεύματα (10 - 12 Σε-

πετεμβρίου), περιέλαβε δέκα ὅλας διαλέξεις (τὰς πλείστας μετ' ἐγχρώμων προβολῶν) ἐπιφανῶν βυζαντινολόγων ἐκ τῶν εἰδικωτέρων εἰς τὰ ὑπὸ διαπραγματεύσιν καὶ συζήτησιν θέματα. Ἐκ τῶν ὁμιλητῶν τούτων δύο ἦσαν Ἕλληνες (Δ. Ζακυθινός, Α. Ξυγγόπουλος), δύο Γάλλοι (Α. Grabar, Τ. Velmans), δύο Γερμανοὶ (Η. - G. Beck, Η. Belting), δύο Ἀμερικανοὶ (Ι. Ševčenko, J. Meyendorff), εἰς Ρῶσσοις (V. Lazarev) καὶ εἰς Γιουγκοσλάβος (V. Djurić). Τὰς ἐργασίας τοῦ colloque διηύθυνεν ὁ πρόεδρος αὐτοῦ κ. Α. Grabar. Πρῶτος ὁμιλητὴς ὑπῆρξεν ὁ Ἕλλην ἀκαδημαῖκός κ. Δ. Ζακυθινός, ὅστις ἐπραγματεύθη, ἐν εἵδει γενικῆς εἰσαγωγῆς, τὸ θέμα «*États, Sociétés, Cultures*». Ὁ ἕτερος Ἕλλην ὁμιλητὴς κ. Α. Ξυγγόπουλος διέλαβε περὶ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα ὑπῆρξαν τὰ θέματα καὶ τῶν ξένων ὁμιλητῶν, περιστραφέντα εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων προστασίαν τῶν τεχνῶν, εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν γραμμάτων, εἰς τὴν μικρογραφίαν, εἰς τὴν προσωπογραφίαν, εἰς τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς, θέματα τῶν ὁποίων οἱ ἀκριβεῖς τίτλοι περιελήφθησαν εἰς καλαίσθητον πρόγραμμα τῆς Συνόδου ἐκτυπωθὲν μερίμνη τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου. Τῶν διαλέξεων τούτων ἐπηκολούθησαν ἐκάστοτε λίαν ἐνδιαφέρουσαι συζητήσεις μεταξὺ τῶν ὁμιλητῶν καὶ τοῦ ἀκροατηρίου των. Τὰ πορίσματα δὲ τοῦ colloque συνώψισεν ἐν τέλει ὁ πρόεδρος αὐτοῦ κ. Grabar, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη προθύμως πρότασιν γενομένην ὑπ' ἐμοῦ, ὅπως αἱ διαλέξεις καὶ τὰ πρακτικὰ τοῦ colloque τούτου (εἰς ἃς θὰ περιληφθοῦν καὶ αἱ διαλέξεις τῶν μὴ ἐλθόντων ἑτέρων δύο Ἑλλήνων ὁμιλητῶν κ. κ. Α. Ὁρλάνδου καὶ Μ. Χατζηδάκη) ἐκτυπωθῶν δαπάναις καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας εἰς ἰδιαίτερον τόμον περιληφθῶμενον εἰς τὴν σειρὰν τῶν δημοσιευμάτων αὐτοῦ (θὰ εἶναι ὁ ὑπ' ἀριθ. 4 τῆς «Βιβλιοθήκης» του).

Ἀμφοτέρω τὰ colloques προσέκλυσαν ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παρακολουθησάντων ταῦτα ἐπιστημόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγοντο καὶ ἔγκριτοι Βενετοὶ εἰδικοί, καὶ ἐπεσφράγισαν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐν τῷ ἡμέτερῳ Ἰνστιτούτῳ πραγματοποιηθείσης διεθνοῦς ταύτης ἐπιστημονικῆς συναντήσεως.

Κρίνομεν καλὸν νῦν ἀναφέρωμεν ὅτι, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας τῆς συνόδου ταύτης, τὸ ὑφ' ἡμῶν Ἰνστιτούτον εἰργάσθη συστηματικῶς καὶ συντόμως ἀπὸ πολλῶν μηνῶν. Ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ κατῆλθεν εἰδικῶς τὸν Ἰούλιον εἰς Ἀθήνας, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἑθνικῆς Ἐπιτροπῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν καὶ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῆς Διεθνοῦς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Δ. Ζακυθινοῦ περὶ πάντων τῶν ὁργανωτικῶν θεμάτων καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ προγράμματος τῆς συνόδου. Ἐν Βενετίᾳ συνεκροτήθη Ὁργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ, μὲ πρόεδρον τὸν διευθυντὴν τοῦ Ἰνστιτούτου, γραμματεὰ τὴν δίδα Μαρίαν Νυσταζοπούλου καὶ μέλη τὸν γενικὸν γραμματεὰ τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Σ. Μεσσήνην καὶ τὸν φιλοξενούμενον τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ν. Παναγιωτάκη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου, τὸ Ἰνστιτούτον ἡδυνήθη νὰ φιλοξενήσῃ τιμητικῶς εἰς τὸν ξενῶνα του ὠρισμένους ἐκ τῶν συνέδρων. Εὐτυχῶς τὰ ἐπιβλητικὰ κτήρια τοῦ Campo dei Greci καὶ οἱ χώροι (αἶθουσαι, προθάλαμοι, γραφεῖα κλπ.) τοῦ Ἰνστιτούτου προσέφεροντο ἄριστα πρὸς ἄνετον διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου καὶ τῶν διαλέξεων. Τὴν ἐσπέραν τῆς πρώτης ἡμέρας ὁργανώθη δεξίωσις πρὸς τιμὴν τῶν ἀφιχθέντων συνέδρων, εἰς τὴν αἶθουσαν τῶν δεξιώσεων τοῦ Ἰνστιτούτου. Εἰς τοὺς ξένους προσεφέρθη

πᾶσα δυνατὴ περιποίησης καὶ τοιοῦτοτρόπως αἱ ἐπαφαὶ καὶ αἱ συζητήσεις, διεξαχθεῖσαι ἐντὸς φιλικῆς καὶ ἐγκαρδίου ἀτμοσφαίρας, ὑπῆρξαν γόνιμοι καὶ λίαν ἐποικοδομητικά. Πάντες οἱ συνέδροι ὑπῆρξαν ἱκανοποιημένοι. Αἱ εὐχαριστίαι αὐτῶν διευπλώθησαν καὶ ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Διεθνoῦς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Paul Lemerle, τόσον κατὰ τὴν καταληκτικὴν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ συνεδρίαν τῆς 12ης Σεπτεμβρίου, ὅσον καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ γεύματος εἰς Torcello, ὅτε ἔλαβε τὸν λόγον ἑλληνιστὶ καὶ ὁ πρεσβύτερος τῶν συνέδρων Οὐγγρος καθηγητὴς κ. Moravcsik, διὰ τὰ εὐχαριστήσια καὶ οὗτος τοὺς ξενίζοντας. Εἶναι περιττὸν βεβαίως νὰ ἐξαρθῇ ἡ σημασία τῆς ἐπιτυχίας ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας ἀπεδείχθη ὅτι ἡ Ἑλλάς διὰ τῶν ἐπιλέκτων ἐπιστημόνων τῆς εἶναι εἰς θέσιν νὰ συνεργάζεται ἀρμονικῶς ἐπὶ ὑψηλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου μετὰ τῶν ἐρευνητῶν τῶν ἄλλων χωρῶν, οἱ ὁποῖοι τρέφουν ἄκραν ἐκτίμῃσιν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν σημαίνουσαν θέσιν μας εἰς τὴν τοιμέα τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν, ἀρρήκτως συνδεδεμένων πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἱστορικὸν παρελθόν.

ε) Τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον ἀντιπροσωπεύει διὰ τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν γενομένην εἰς Prato τὴν 5-6 Ἰανουαρίου σύσκεψιν ἱστορικῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς πρὸς ἴδρυσιν τοῦ Centro Internazionale di Storia Economica Medievale «Francesco Datini». Μετὰ τοῦ νέου ἐπιστημονικοῦ τρυτοῦ κέντρου ἐνεκαινίσσαμεν συνεργασίαν.

ς) Ἐνεκα τῆς ἀπασχολήσεώς του μὲ τὰ ἐν Βενετίᾳ συνέδρια, ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου δὲν ἠδυνήθη δυστυχῶς νὰ μετᾶσχη τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀπὸ 6-11 Μαΐου συνελθόντος ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τῆς Κρυπτοπόρεως Πρώτου Διεθνoῦς Συνεδρίου Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Λειτουργίας, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε προσκληθῇ καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν τιμητικὴν ἐπιτροπὴν περιελήφθη.

ζ) Τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον ἐκλήθη νὰ συμμετάσχη διὰ τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν ἐρευνητῶν αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ τὸν προσεχῆ Ἀπρίλιον τοῦ 1969 συγκληθησόμενον ἐν Λευκωσίᾳ Α' Διεθνὲς Κυπριολογικὸν Συνέδριον. Ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ ἐδήλωσε συμμετοχὴν, τοῦτο ὅμως παρουσιάζει δυσχερείας ἔνεκα τοῦ φόρτου τῶν ὑπηρεσιακῶν του ἀσχολιῶν.

η) Ἐνεργὸς ὑπῆρξεν ἡ συνεργασία τοῦ Ἰνστιτούτου μετὰ τῶν ἀρμοδίων τοῦ τμήματος ἱστορικῶν σπουδῶν τοῦ Βατικανοῦ πρὸς διοργάνωσιν τοῦ Ἱστορικοῦ Διεκκλησιαστικοῦ Συνεδρίου, τὸ ὁποῖον θὰ συνέλθῃ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου - 4 Μαΐου 1969 εἰς Bari ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τοῦ Πάπα Παύλου Σ' καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηνᾶγόρα Α', μὲ θέμα «*Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἰς τὴν Ἱταλίαν ἀπὸ τοῦ Η' μέχρι τοῦ ΙΣ' αἰῶνος*». Τὸ θέμα εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς καὶ προβλέπεται ὅτι εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο θὰ λάβουν μέρος πολλοὶ Ἕλληνες ἐπιστήμονες. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου ἐκλήθη νὰ παρουσιάσῃ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ συνεδρίου εἰσήγησιν μὲ θέμα «*Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὴ Κοινότης καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι Φιλαδελφείας*».

θ) Τέλος, μελετήσαντες ἐπισταμένως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Antonino Lombardo, Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Ἀρχείων τῆς Ἱταλίας καὶ γνωστοῦ ἐκδότου τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης, τὸ θέμα τῆς καλυτέρας ἀξιοποιήσεως τοῦ πολυτίμου ἀρχείου τοῦ Δουκὸς τῆς Κρήτης, τοῦ ἀποκειμένου εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, ἐπρογράμ-

ματίσαμεν, τῇ συναινέσει καὶ προθύμῳ βοήθειᾳ καὶ τοῦ διευθυντοῦ τούτων κ. Luigi Lanfranchi, τὴν τακτοποίησιν καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν ἐκδοσὶν τῶν κυριωτέρων σειρῶν αὐτοῦ. Τὸ ἔργον τῆς τακτοποιήσεως θὰ ἀρχίσῃ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1969. Ἐν ὧσιν καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τούτου πᾶσαι αἱ δεσμίδες τοῦ ἀρχείου τοῦ Δουκὸς καὶ τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης μετεφέρθησαν ἤδη ἐκ τῶν σκοτεινῶν ὑπογείων εἰς ἀνώγειον φωτεινὴν αἴθουσαν. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀπαραιτήτου ἐργασίας ταύτης θὰ σημάνη τὴν ἀπαρχὴν νέας περιόδου μελέτης καὶ ἐκδόσεως τοῦ τόσον σημαντικοῦ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ κρητικοῦ τούτου ἀρχείου.

Διὰ τῆς τοιαύτης πολυπλεύρου συνεργασίας μετὰ συναφῶν ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων τοῦ ἔξωτερικοῦ, τῆς συμμετοχῆς εἰς συνέδρια ἢ καὶ τῆς διοργανώσεως συνεδρίων ἐν αὐτῇ τῇ ἑδρᾷ του τὸ κῦρος τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου ἐδραιοῦται καθ' ἡμέραν καὶ περισσότερον καὶ ἐν Ἰταλίᾳ¹ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ δράσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας κατὰ τὸ ἔτος 1968, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἴσως τὸ ἀποδοτικώτερον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ. Εἶναι βέβαιον ὅτι διὰ τῆς συντελεσθείσης ἀναδιοργανώσεως τοῦ ιδρύματος καὶ τῆς ἀναληφθείσης πολυμεροῦς δραστηριότητός του αἱ προοπτικαὶ τοῦ μέλλοντος διαγράφονται λίαν εὐοίωνοι. Θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου νὰ ἀπευθύνω πρὸς τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, τοὺς ἀκαδημαίους κ. κ. Ἀναστ. Κ. Ὁρλάνδον καὶ Διον. Α. Ζακυθινόν καὶ τὸν Πρέσβυν κ. Ἀλέξ. Σ. Βεϊνάγλου, τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας μου, διότι ὅ,τι ἐπετελέσθη ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν πολύτιμον συμπαράστασιν καὶ συνδρομὴν των. Πιστεύω ὅτι θὰ ἔχω πάντοτε τὴν ἀμέριστον ὑποστήριξιν αὐτῶν, ὡς καὶ πάντων τῶν λοιπῶν ἀρμοδίων, ἐν τῇ ἐκκληρώσει τῆς ἀποστολῆς μου.

Ἐν Βενετίᾳ, τῇ 31 Ἰανουαρίου 1969.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου
Μ. Ι. Μανούσας

1. Πρβλ. καὶ τὸ περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας δημοσίευμα τὸ καταχωρισθὲν εἰς τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Προεδρίας τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως «Vita Italiana», ἔτ. 18, ἀριθ. 6 (Ἰούνιος 1968), σ. 519-522, ὡς καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ «Archivi e Cultura» (Rassegna dell'Associazione Nazionale Archivistica Italiana), τόμ. II (1968), σ. 101-104.